

Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів

Факультет управління
Кафедра публічного управління та митного адміністрування

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістр
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

На тему: Напрями запобігання корупційній діяльності в
органах державного управління

Виконав: студент групи ПУ23-1
Спеціальність 281
«Публічне управління та адміністрування»
Чорнопольський М.Ю.

Керівник к.держ.упр., доцент Шевченко Н.І.

Рецензент: Завідувачка кафедри державного
управління і місцевого самоврядування
ННІ державного управління
НТУ «Дніпровська політехніка»
д.держ.упр., професорка Чикаренко І.А.

АНОТАЦІЯ

Чорнопольський М.Ю. **Напрями запобігання корупційній діяльності в органах державного управління**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Університет митної справи та фінансів». Дніпро. 2024.

Метою дослідження є проведення ґрунтовного теоретичного та практичного аналізу корупційної діяльності в органах державного управління України, виявлення чинників, що сприяють її поширенню, а також розробка ефективних рекомендацій для мінімізації цього явища та підвищення прозорості державного управління.

В роботі узагальнено теоретико-методологічні підходи до визначення сутності та видів корупції, факторів, що спричиняють виникнення та поширення корупції та зазначені особливості та методи антикорупційної боротьби в органах державного управління. Серед причин виділено політичні, економічні, соціально-психологічні, правові та організаційно-управлінські

Проведено аналіз міжнародних та нормативних актів України щодо антикорупційної боротьби, інституційної системи забезпечення запобігання корупції, визначено роль громадськості та ЗМІ у боротьбі з корупцією. Дано характеристику сучасному стану та тенденціям корупційним діям у різних сферах державного управління. Серед напрямів вдосконалення механізмів запобігання корупції приділено увагу формуванню антикорупційної культури і ролі громадянського суспільства, відновлення його свідомості.

Ключові слова: корупція, державне управління, громадянське суспільство, антикорупційна культура, світовий досвід

ANNOTATION

Chernopolskyi M. Trends in the prevention of corruption in public administration

Qualification work for the degree of master's degree in specialty 281 "Public management and administration". University of Customs and Finance". Dnipro. 2024.

The purpose of the study is to conduct a thorough theoretical and practical analysis of corruption in the public administration of Ukraine, to identify factors that contribute to its spread, as well as to develop effective recommendations to minimize this phenomenon and increase the transparency of public administration.

The paper summarizes theoretical and methodological approaches to defining the essence and types of corruption, the factors that cause the emergence and spread of corruption, and outlines the features and methods of anti-corruption struggle in public administration. Among the reasons are political, economic, socio-psychological, legal, organizational and managerial

The author analyzes the international and regulatory acts of Ukraine on anti-corruption, the institutional system for ensuring the prevention of corruption, and the role of the public and the media in the fight against corruption. The current state and trends of corruption in various areas of public administration are characterized. Among the ways to improve the mechanisms of corruption prevention, attention is paid to the formation of anti-corruption culture and the role of civil society, and the restoration of its consciousness.

Keywords: corruption, public administration, civil society, anti-corruption culture, world experience

Список публікацій здобувача

Чорнопольський М.Ю. Інститути громадянського суспільства як допоміжні суб'єкти протидії корупції. Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів XXI століття». 12-13 грудня 2024 р. Житомир

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	6
1.1 Поняття, сутність і види корупції	6
1.2 Основні корупціогенні фактори, що спричиняють виникнення та поширення корупції	12
1.3 Методи боротьби з корупцією в органах державного управління	18
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ КОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	23
2.1. Суб'єктно-об'єктний аналіз запобігання корупції і роль громадянського суспільства та ЗМІ у боротьбі з корупцією	23
2.2 Аналіз чинного антикорупційного законодавства	34
2.3 Динаміка та тенденції корупції у різних сферах державного управління	39
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	49
3.1 Світовий досвід боротьби з корупцією та можливості його використання в Україні	49
3.2 Формування антикорупційної культури серед державних службовців і громадян	57
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Актуальність теми. Корупція є однією з найгостріших проблем сучасного суспільства, яка негативно впливає на всі сфери суспільного життя, послаблює довіру до державних інституцій, підриває основи демократичного врядування та економічного розвитку. Особливо небезпечним є її прояв у системі державного управління, де корупційна діяльність ставить під сумнів ефективність державної політики, забезпечення верховенства права та захист прав громадян.

В умовах європейської інтеграції України та необхідності відповідати міжнародним стандартам прозорості та підзвітності, боротьба з корупцією набуває стратегічного значення. У цьому контексті пріоритетом стає розробка і впровадження ефективних заходів запобігання корупційній діяльності в органах державного управління. Ці заходи мають бути спрямовані не лише на покарання винних, але й на усунення причин та умов, що сприяють корупційним правопорушенням.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення національної антикорупційної політики, що враховує найкращі міжнародні практики та специфіку української правової системи. Увага до цієї проблематики сприятиме підвищенню прозорості та ефективності державного управління, відновленню довіри громадян до держави, а також забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку.

Корупція - це складне соціально-економічне та правове явище, яке характеризується зловживанням посадовими повноваженнями з метою отримання неправомірної вигоди. Це явище має давню історію, але в сучасних умовах воно набуло особливого значення через його негативний вплив на розвиток суспільства, економіки та державного управління.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є проведення ґрунтовного теоретичного та практичного аналізу корупційної діяльності в органах державного управління України, виявлення ключових чинників, що

сприяють її поширенню, а також розробка ефективних рекомендацій для мінімізації цього явища та підвищення прозорості державного управління.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити такі завдання:

1. Дослідити теоретичні основи поняття, сутності та видів корупції.
2. Узагальнити корупціогенні фактори, що спричиняють виникнення та поширення корупції.
3. Дослідити теоретичні підходи до методів боротьби з корупцією в органах державного управління
4. Провести суб'єктно-об'єктний аналіз запобігання корупції і роль громадянського суспільства та ЗМІ у боротьбі з корупцією.
5. Проаналізувати чинне антикорупційне законодавство.
6. Дати оцінку динаміці та тенденціям корупції в державному управлінні
7. На основі вивчення досвіду боротьби з корупцією розвинених країн визначити напрями запобігання корупційній діяльності в органах державного управління.

Об'єкт дослідження: корупційна діяльність в органах державного управління України.

Предмет дослідження: механізми та напрями запобігання корупції в державному управлінні.

Методи дослідження У роботі використовуються загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз і синтез, порівняння, статистичний аналіз, системний підхід, а також методи моделювання для розробки практичних рекомендацій.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що автором удосконалено трактування корупціогенних факторів, що спричиняють виникнення та поширення та набуло подальшого розвитку положення, щодо ролі громадськості та засобів масової інформації у боротьбі з корупцією.

Практичне значення Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення антикорупційної політики України, підвищення ефективності роботи органів державного управління та громадського контролю, при викладанні в закладах освіти однойменного предмету.

Апробація отриманих результатів. Матеріали дослідження опубліковано у вигляді тез доповіді «Інститути громадянського суспільства як допоміжні суб'єкти протидії корупції» на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів ХХІ століття» 12-13 грудня 2024 року у м.Житомирі.

Структура магістерської роботи. Логіка проведеного дослідження зумовила структуру роботи: вступ, три розділи (вісім підрозділів), висновки, загальний обсяг яких складає 64 сторінки. Список використаних джерел містить 86 найменувань, у тому числі 12 іноземною мовою. У роботі вміщено 9 рисунків та 4 таблиці. Положення основного тексту доповнює матеріал, викладений у 1 додатках

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1 Поняття, сутність і види корупції

Термін «корупція» походить від словосполучення латинських слів «correi» та «rupture» (correi – обов’язкова причетність кількох представників однієї із сторін до справи, rupture – порушувати, ламати, пошкоджувати, скасовувати) [6]. З часом утворилося самостійне поняття – corrapture, що означає участь у діяльності кількох (не менше двох) осіб, мета яких полягає у пошкодженні процесу керування справами суспільства [7].

Термін «корупція» почали широко використовувати наприкінці 80-х років ХХ ст. До того використовували терміни «хабарництво», «зловживання службовим становищем», «попуск» тощо.

Термін «корупція» в політичному лексиконі означає «підкуп» і «продажність» службових осіб, охоплюючи тим самим два взаємозв’язаних аспекти однієї із форм відчуження «слуг народу» від самого народу.

На думку А. Михненка, основні підходи до розуміння корупції можна звести до такого: корупція розуміється як підкуп-продажність державних службовців; корупція розглядається як зловживання владою або посадовим становищем, здійснене з певних особистих інтересів; корупцію розуміють як використання посадових повноважень, статусу посади, а також її авторитету для задоволення особистого інтересу або інтересів третіх осіб; корупція розглядається як елемент (ознака) організованої злочинності[17].

При цьому С. В. Максимов, В. С. Овчинський, Г. Ф. Хохряков вважають, що корупція – це використання уповноваженими на використання державних функцій (або прирівняних до них) особами свого статусу та пов’язаних з ним

можливостей для непередбаченого законом отримання матеріальних та інших благ і переваг, а також протиправне надання їм цих благ і переваг фізичними і юридичними особами [30, с.29].

Корупція є складним соціально-правовим явищем, що охоплює зловживання владними повноваженнями задля особистої вигоди. Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції», корупція визначається як використання особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, наданих їй повноважень або пов'язаних із цим можливостей із метою одержання неправомірної вигоди[52]

Корупція розглядається також у міжнародному контексті. У Конвенції ООН проти корупції (2003 р.) зазначено, що корупційні діяння включають підкуп; хабарництво (учинене як державними посадовими особами, так і в приватному секторі); відмивання доходів, отриманих від злочинів, пов'язаних із корупцією; фінансові злочини та інші форми правопорушень, пов'язаних із посадовою діяльністю [24].

Інший документ ООН (Довідковий документ про міжнародну боротьбу з корупцією) формулює поняття корупції як «зловживання державною владою для одержання вигоди в особистих цілях». Тобто у міжнародному праві корупційні злочини є загально визнаними, що дає підставу для виокремлення такого виду злочинності, як корупційна.

Корупція є багатограним явищем, яке вивчається в різних галузях знань: правознавстві, політології, соціології та економіці. У кожній із них підхід до визначення сутності корупції має свої акценти, що дозволяє сформулювати комплексне уявлення про це явище.

1. Правовий підхід розглядає корупцію як сукупність правопорушень, що пов'язані зі зловживанням владою чи службовим становищем.

Відповідно до визначення, запропонованого О. В. Сташисом, корупція - це використання посадовими особами наданих їм владних повноважень або службового становища для особистої вигоди чи вигоди третіх осіб. Це визначення акцентує увагу на зловживанні публічними функціями[64].

Закон України «Про запобігання корупції» визначає корупцію як використання посадовими особами своїх повноважень із метою отримання неправомірної вигоди. У цьому підході ключовими є поняття «неправомірна вигода» та «зловживання владою»[52].

2. Соціологічний підхід аналізує корупцію як соціальне явище, що впливає на моральні та етичні основи суспільства.

М. Вебер вважав, що корупція є результатом послаблення раціонально-правової легітимності влади, коли особисті інтереси домінують над публічними. Він наголошував на важливості бюрократії та її чесності для запобігання корупції[85].

Г. Д. Кречковська відзначає, що корупція є наслідком порушення соціальної рівності та справедливості, коли окремі особи використовують своє становище для отримання преференцій, що недоступні іншим[28].

3. Економічний підхід акцентує увагу на корупції як на викривленні економічних відносин, що завдає збитків суспільству.

Г. Беккер, один із засновників економічного аналізу злочинності, зазначав, що корупція є раціональною поведінкою індивіда, яка виправдана з точки зору максимізації вигоди за умови низького ризику покарання[78].

Й. Бардхан стверджував, що корупція є «податком» на економічну діяльність, який спотворює ринок та перешкоджає ефективному використанню ресурсів[77].

4. Політологічний підхід. У політології корупція розглядається як явище, що підриває демократичні основи суспільства та призводить до втрати довіри громадян до державних інституцій.

С. Гантінгтон відзначав, що корупція часто є наслідком політичної модернізації та слабкості інституцій. У перехідних суспільствах, де встановлюються нові правила гри, корупція може бути інструментом «пристосування» старих еліт до нових умов[82].

Р. Клітгаард запропонував модель корупції:

$$C = M + D - A, \quad (1,1)$$

де: С - корупція; М - монополія на владу; D - дискреція (суб'єктивність у прийнятті рішень); А - підзвітність.

Згідно з цією моделлю, корупція є наслідком слабкості підзвітності в умовах монополії на прийняття рішень[83].

5. Етичний підхід фокусується на моральних аспектах корупції.

І. Кант підкреслював, що корупція є порушенням морального закону, який має бути керівним для будь-якої діяльності, особливо публічної.

У сучасних дослідженнях, зокрема в роботах Д. Калабрезе, корупція розглядається як девіантна поведінка, що суперечить суспільним нормам і етичним стандартам[80].

Узагальнено характеристику підходів до визначення сутності корупції надано в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика підходів до визначення сутності корупції

Підхід	Основний акцент	Автори/теоретики
Правовий	Зловживання владою, юридична відповідальність	О. В. Сташис, національне право
Соціологічний	Вплив на суспільні відносини	М. Вебер, Г. Д. Кречковська
Економічний	Спотворення економічних процесів	Г. Беккер, Й. Бардхан
Політологічний	Підрив демократичних засад	С. Гантінгтон, Р. Клітгаард
Етичний	Порушення моральних норм	І. Кант, Д. Калабрезе

Кожен із підходів до визначення сутності корупції акцентує увагу на певному аспекті цього явища. Для комплексного розуміння корупції необхідно враховувати її правові, соціальні, економічні, політичні та етичні прояви. Такий підхід дозволяє не лише теоретично визначити корупцію, але й ефективно протидіяти їй на практиці.

Сутність корупції полягає у конфлікті між публічними інтересами та приватними вигодами. З точки зору системного підходу, корупція виступає як деструктивний фактор, що спотворює механізми управління, послаблює ефективність державної політики та підриває довіру до інституцій.

Відомий дослідник В. В. Коваленко зазначає, що корупція виникає внаслідок дисбалансу між обсягом повноважень та ефективністю контролю за їх виконанням [22]

Корупція представляє собою серйозний негативний фактор, який суттєво стримує соціально-економічний розвиток та політичні зміни, які перешкоджають досягненню завдань сталості, імплементації європейських стандартів життя й підвищенню конкурентних позицій на міжнародному ринку. Корупційні прояви також представляються антагоністичним фактором для правової й демократичної держави, стримуючи цим самим реалізацію принципу щодо пріоритетності прав людини, негативно впливають на культурну й духовну складову суспільства, актуалізують ідеологічну кризу, деформують функції життєво важливих інститутів суспільства, а дії корупціонерів знищують систему розвитку всього людського потенціалу країни.

Відсутність практичних інструментів боротьби із корупцією, активізація впливу корупційних ризиків на різні сфери життєдіяльності, підтримуюче ставлення значної кількості громадян до проявів корупції та подекуди її підтримка, призвели до того, що почала розвиватись корупційна діяльність на різних рівнях влади, цим самим паралізувавши процес реалізації реформ, представлених керівництвом країни як першочергові та масштабні.

О. Дручек акцентує увагу на тому, що «на сьогодні розвиток української державності під впливом корупції набуває ознак глобального суспільного феномену, який є агресивним й непередбачуваним за своїм характером. Дане явище деформує різні сфери суспільного життя: соціальноекономіку, управлінську, політику тощо. Тобто прояви корупції становлять суттєву загрозу для існування конституційно визначених параметрів державності – демократичні, соціальні та правові» [15, с. 276].

Корупцію визначають як систему дій, що порушують етичні, правові та соціальні норми шляхом використання влади чи впливу на користь особистих, корпоративних або групових інтересів. В юридичному сенсі корупція зазвичай пов'язується з: підкупом посадових осіб, зловживанням службовим становищем,

незаконним використанням ресурсів чи впливу.

Згідно з Конвенцією ООН проти корупції (2003), корупція охоплює такі явища, як хабарництво, розтрата, зловживання владою, приховування доходів і відмивання коштів.

Корупція може бути класифікована за різними критеріями, деякі з цих класифікаційних ознак наведено в табл. 1.2

Таблиця 1.2

Основні характеристики корупції за видами

Критерій	Активна корупція	Пасивна корупція	Мікрокорупція	макрокорупція
Опис	Ініціація корупційних дій	Прийняття вигоди за службовими діями	Низовий рівень у суспільстві	Високий рівень у системі управління
Приклади	Підкуп чиновника	Прийняття хабаря чиновником	Виплати за «швидке» обслуговування	Непрозорі державні тендери
Наслідки	Руйнування довіри до системи	Посилення корупційного ланцюга	Побутові труднощі для громадян	ниження інвестиційної привабливості
Джерело	Конвенція ООН проти корупції, 2003	Transparency International 2022	World Bank Report, 2021	OECD, 2020

Джерело: складено автором

Крім того, виділяють види корупції:

- за сферами: політична корупція (зловживання владою політичними лідерами чи партіями для особистої вигоди); економічна корупція (маніпуляції в економічній діяльності, пов'язані із закупівлями, ліцензуванням чи оподаткуванням) та соціальна корупція: корупційні прояви в освітній, медичній чи інших соціальних сферах;

- за мотивами: фінансова корупція (дії, спрямовані на отримання матеріальної вигоди) та нефінансова корупція (використання впливу чи влади для нематеріальних цілей, таких як підвищення статусу чи кар'єрний ріст);

- за організаційними формами: індивідуальна корупція (дії окремих осіб)

та колективна корупція (залучення групи осіб, наприклад, у вигляді змови).

Корупція має серйозні наслідки для розвитку держави та суспільства. Вона уповільнює економічне зростання, сприяє нерівномірному розподілу доходів, підриває верховенство права і знижує рівень довіри до органів влади. Високий рівень корупції часто асоціюється з низьким рівнем соціального розвитку, політичною нестабільністю та економічною стагнацією (табл. 1.3)

Таблиця 1.3

Вплив корупції на економіку та суспільство

Аспект	Наслідки корупції	Джерело
Економічний	Зниження інвестицій, відтік капіталу, низька ефективність витрат	World Bank Report, 2021
Політичний	Падіння довіри до державних інститутів, розвиток олігархії	Transparency International, 2022
Соціальний	Посилення нерівності, деморалізація громадян	OECD, 2020

Джерело: складено автором

Негативний прояв корупції виникає тоді, коли на різних рівнях державні службовці та інші посадові особи, які уповноважені на виконання функцій держави (депутати, судді, працівники правоохоронних органів, керівники, лікарі та інші особи від яких залежить прийняття будь-якого рішення), що володіють владою над розподілом різного роду ресурсів, які безпосередньо їм не належать, здійснюють їх розподіл за особистими потребами.

1.2 Основні корупціогенні фактори, що спричиняють виникнення та поширення корупції

Корупція не є виключно сучасним явищем - вона виникла ще з появою перших держав як наслідок соціальних відносин і взаємодій у суспільстві. Вона притаманна всім країнам незалежно від їхнього політичного устрою чи рівня економічного розвитку, що робить її глобальною проблемою. Корупція не обмежується лише Україною, а становить виклик для всього світу, про що

свідчить діяльність таких впливових міжнародних організацій, як ООН, Європейський парламент та ОБСЄ, спрямована на боротьбу з цим явищем.

Складність подолання корупції полягає в її тісному зв'язку з людськими мотивами, такими як прагнення до багатства і влади. Крім того, корупційні системи демонструють високу здатність до самоорганізації та самозбереження. Особливо тривожним є той факт, що суспільство поступово звикає до корупції, сприймаючи її не як аномалію, а як «норму життя».

Негативний вплив корупції проявляється у втраті довіри до країни та її державних інституцій, у занепаді моральних цінностей у суспільстві, а також у проникненні кримінальних елементів у систему державного управління та соціальні відносини.

Корупція руйнує економічну основу держави, перешкоджає залученню іноземних інвестицій, сприяє поширенню тіньової економіки тощо.

Важливо усвідомлювати, що будь-яке явище має свої глибинні причини та наслідки, які необхідно аналізувати для ефективної протидії.

Політична корупція має серйозні наслідки, які впливають на сутність політичної влади, підривають її легітимність як на національному, так і на міжнародному рівнях, порушують принципи формування та функціонування влади, а також демократичні засади суспільства і держави. В умовах високого рівня корумпованості державних інституцій корупція перетворюється на системний елемент державного управління.

У сучасній Україні корупція широко поширена на всіх рівнях державної та місцевої влади, що становить серйозну загрозу для функціонування суспільства і держави. Коли корупція має обмежений характер, її відносно легко виявити, притягнути винних до відповідальності та запобігти її поширенню. Однак у разі значного поширення корупції її контроль ускладнюється, що робить боротьбу з цим явищем набагато складнішою.

Корупція часто носить прихований характер (латентність), оскільки зазвичай вигідна для всіх залучених сторін, які мають особистий інтерес у її здійсненні. Як свідчить практика, виявлення корупції є складним процесом,

розслідування - тривалим і трудомістким, а притягнення винних до відповідальності часто викликає додаткові труднощі.

Корупційні правопорушення, як й інші види посягань, обумовлює ціла система причин та умов.

В.М.Баришніков у своїй роботі визначаю об'єктивні і суб'єктивні причини поширеності корупції [3]. Наведені причини і на сьогодні, в період війни з росією, на втратили своєї актуальності, а отримали новий зміст.

Серед об'єктивних причин: становлення нової державності й руйнування старої, перерозподіл державної власності. занепад економіки, розгортання економічної кризи, тінізація економіки, зменшення надходження податків, незавершеність формування правового поля в Україні, монополізація державними службами багатьох послуг для населення, різке зростання в суспільстві злочинності, поширеність особливо тяжких злочинів та безкарність за їх учинення, особливо непересічними громадянами.

Суб'єктивними причинами поширеності корупції можна зазначити перехідний період у житті суспільства пов'язаний із розпадом старої системи моральних та духовних цінностей (втрата значною частиною населення моральних орієнтирів через безнаказанність вищих посадових осіб за напівкримінальний розподіл державної власності та суспільних благ); відсутність ясно проголошеної державою мети, яка б об'єднувала суспільство; поширення корупції у різних сферах життя, перетворення її на масове явище робить її елементом повсякденності, звичаю, традиції.

В табл. 1.4 узагальнимо чинники виникнення і поширення корупції, враховуючи їхній комплексний вплив на політичну, економічну, правову та соціальну сфери.

Основні причини виникнення корупції в Україні можна умовно поділити на наступні:

- політичні: пов'язані з можливістю використовувати надані повноваження для задоволення приватних інтересів;
- економічні: з огляду на можливість використання державними

службовцями їх повноважень у сфері управління економікою;

– правові: неефективна система антикорупційних засобів та недосконале законодавство у сфері протидії корупції;

– організаційно-управлінські: пов'язуються з можливістю посадовими особами прийняття рішень на свій розсуд, масове заміщення посад державних службовців шляхом використання особистих зв'язків;

– соціально-психологічні: низька громадянська свідомість, менталітет, що деформується усвідомленням можливості без зайвих зусиль та втрати часу вирішити будь-яке питання тощо;

– економічні: складна економічна ситуація в країні, низький рівень заробітної плати.

Таблиця 1.4

Сучасні чинники виникнення і поширення корупції

Категорія причин	Конкретні фактори	Вплив на поширення корупції
Політичні	- Нестабільність влади - Недостатня політична воля для протидії корупції - Відсутність прозорості	Порушення демократичних принципів, створення умов для узаконення корупційних дій.
Економічні	- Низький рівень заробітної плати - Тінізація економіки - Несприятливий інвестиційний клімат	Стимулюють хабарництво як спосіб отримання додаткового доходу, знижують довіру до офіційної економіки.
Правові	- Прогалини у законодавстві - Недосконалість механізмів декларування доходів - Слабка судова система	Унеможливають притягнення винних до відповідальності, створюють лазівки для уникнення покарання.
Організаційно-управлінські	- Непрозорість прийняття рішень - Відсутність контролю за посадовими особами - Бюрократизм	Створюють середовище для зловживань, сприяють закритості й непрозорості управлінських процесів.
Соціально-психологічні	- Толерантність до корупції у суспільстві - Недовіра до інституцій - Моральна деградація	Формують ставлення до корупції як до «норми», знижують суспільну активність у боротьбі з цим явищем.
Культурні	- Традиція вирішення питань через знайомства - Слабка громадянська свідомість - Подвійні моральні стандарти	Закріплюють сприйняття корупції як звичного елемента соціальних відносин, посилюють її системний характер.

Джерело: складено автором

До основних політичних причин корупції можна віднести загальну нестабільність політичної влади, недостатню вираженість і твердість політичної волі в сфері протидії корупції.

Серед основних політичних чинників, які сприяють формуванню та розвитку корупції, можна визначити:

- низький рівень правової культури суспільства, його невідповідність досягнутому формальному рівню демократії та громадянського суспільства;

- надмірне й активне втручання держави в економіку та приватне життя громадян, що призводить до послаблення ринкових регуляторних механізмів, підміни їх жорстким нормативним регулюванням держави, а також до ерозії основ громадянського суспільства. Держава (в особі уповноважених органів) часто прагне розширити сферу свого контролю, що обумовлює збільшення обсягу повноважень і сфери «відповідальності» публічних посадових осіб;

- непрозорість системи державного управління, процесів розробки та прийняття рішень на національному, регіональному й місцевому рівнях. За таких умов корупція стає елементом правової системи. Більше того, корупційні діяння стають невід'ємною сполучною ланкою між етапами процесів розробки та прийняття рішень [2].

Безумовно, політичні причини корупції є одними з найпомітніших.

Серед основних економічних причин корупції можна виділити нестабільність національної економіки, слабкість грошово-фінансової системи, відсутність прозорих процедур у роздержавленні власності та проведенні державних закупівель, а також несприятливий інвестиційний клімат.

Правові причини корупції пов'язані з недосконалістю законодавчої бази, яка має регулювати політичні, економічні, соціальні та управлінські аспекти боротьби з корупцією. Внаслідок цього правова система залишається недостатньо ефективною для:

- протидії зловживанням посадових осіб, які часто зберігають привілейоване становище, відсутність прозорості та системного контролю за їх діяльністю, а також ненадійний захист громадян від свавілля влади;

- незнання або нерозуміння законів громадянами, що дає змогу чиновникам зловживати службовими повноваженнями, ускладнювати бюрократичні процедури або неправомірно вимагати додаткові виплати;
- нечіткої відповідальності за різні форми корупційних правопорушень;
- прогалин, суперечностей і нечіткості законодавчих норм;
- недосконалості системи декларування доходів посадових осіб.

Ці чинники створюють сприятливі умови для поширення корупції та ускладнюють ефективну боротьбу з нею.

Серед соціальних причин корупції можна виділити слабкість громадянського суспільства, яке або не повністю усвідомлює згубний вплив корупції, або не здатне ефективно протидіяти меншості, зацікавленій у підтримці корупційних схем.

Державні службовці, які часто виступають активними учасниками корупційних дій, можуть бути демотивовані низьким рівнем оплати праці, відсутністю перспектив для кар'єрного зростання навіть за наявності професійних досягнень, а також через недостатню управлінську культуру, слабку організацію контролю, недосконалі процедури ухвалення рішень і відсутність чітких механізмів звітності. У таких умовах вони сприймають корупцію як спосіб компенсувати недоліки та обмеження, з якими стикаються на державній службі. Це поступово формує стійку звичку до корупційної поведінки.

Соціально-психологічними чинниками корупції є відсутність моральних обмежень, які б стримували людей від участі в корупційних діяннях. Особливої уваги заслуговує так званий подвійний моральний стандарт, що характерний для суспільного сприйняття корупції. З одного боку, суспільство засуджує корупцію у владних структурах як неприпустиме явище. З іншого боку, низова корупція, така як «подяка» за вирішення повсякденних питань, часто сприймається як звична і допустима практика.

Багато громадян навіть не уявляють собі виконання певних дій без хабарництва, що, своєю чергою, знижує спротив здирництву. Наприклад, близько 20% громадян України вважають основною причиною корупції

моральний занепад суспільства, який призводить до апатії, песимізму, втрати довіри до влади та інших негативних наслідків. Соціологічні дослідження свідчать, що значна частина населення не сприймає корупцію як негативне явище і готова використовувати корупційні механізми - хабарі, особисті зв'язки чи вплив родичів на державній службі - для вирішення своїх питань. Згідно з деякими опитуваннями, близько 75% українців вважають хабарі необхідною умовою для успішного вирішення справ у державних установах.

Хоча Україна ще не є прикладом ефективної боротьби з корупцією, з кожним роком спостерігається поступове зміцнення позицій держави у цьому напрямі.

1.3 Методи боротьби з корупцією в органах державного управління

Корупція є поширеною проблемою, яка підриває економічне зростання, послаблює демократію та підриває довіру суспільства до інститутів. Для боротьби з цією глибоко вкоріненою проблемою важливо розглянути ефективні методи, які можуть зменшити її виникнення та вплив. Серед найбільш багатообіцяючих стратегій – впровадження суворіших законів і правил, сприяння прозорості та підзвітності, а також заохочення громадянської активності та освіти. Хоча ці методи пропонують життєздатні рішення проти корупції, вони також стикаються з контраргументами, які висвітлюють потенційні підводні камені та проблеми.

Н.Головата вважає, що система запобігання й протидії корупції складається з п'яти ключових елементів[10] – рис.1.1

Перший елемент - це політична воля, тобто політичний імпульс та мотивація, які надають бажання та силу боротися з корупцією. У трикутнику політичної волі треба звернути увагу насамперед на діяльність і рішення президента.

Наступним етапом стає розробка відповідної законодавчої бази. Відповідно до статті 19 Конституції України, всі державні органи та органи

місцевого самоврядування повинні діяти виключно в межах своїх повноважень та відповідно до законодавства.

Рис. 1.1 Ключові елементи системи запобігання і протидії корупції

Джерело: Складено автором на основі[10]

Таким чином, боротьба з корупцією має здійснюватися на законних підставах. З 2014 року в цьому питанні спостерігається прогрес: прийнято окремий закон про запобігання корупції, закон про НАБУ та закон про Агентство з розшуку та менеджменту активів (АРМА). Також існує друга Антикорупційна стратегія та інші закони. Ухвалюються закони, покликані сприяти боротьбі з корупцією й в інших сферах.

Третій елемент включає заходи контролю та інші дії, щоб закони, що були розроблені, функціонували ефективно та досягали своєї мети.

Четвертий елемент - це невідворотність відповідальності.

П'ятий елемент передбачає спільну діяльність суспільства та держави, а також міжнародних партнерів, нетерпимість до корупції та контроль над державою, що сприятиме формуванню політичної волі.

Загальними цілями запобігання корупції є захист інтересів особи, суспільства, держави і бізнесу від корупційних правопорушень, забезпечення прозорого та ефективного державного управління і ведення бізнесу, зниження рівня корупції до соціально допустимої межі.

Корупція є однією з найбільших загроз для ефективного функціонування

державного управління та розвитку суспільства. Вона підриває довіру громадян до державних інституцій, знижує ефективність державних програм та сприяє нерівності. Для боротьби з корупцією в органах державного управління використовуються різні методи, які можна класифікувати на превентивні, репресивні та інституційні (рис.1.2)

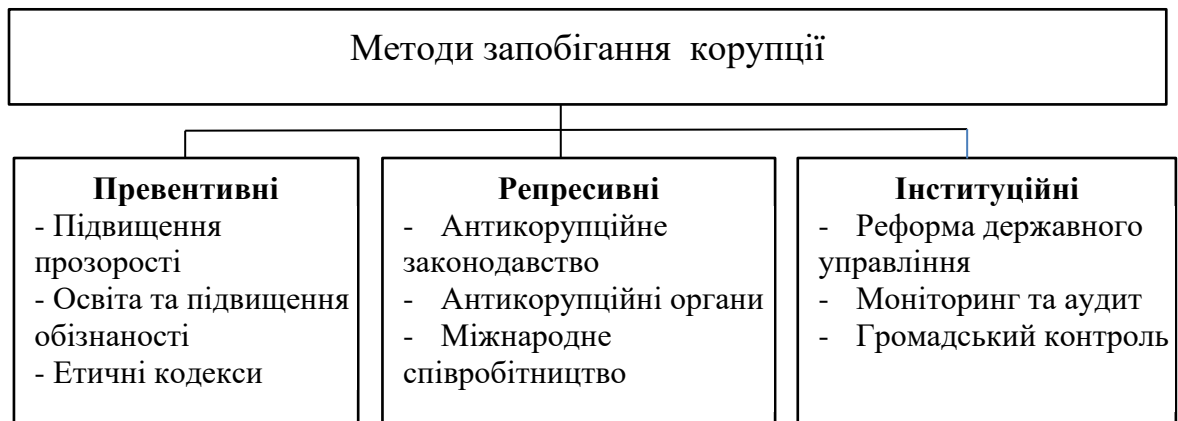

Рис.1.2 Методи запобігання корупції

Джерело: Складено автором

Трактування групи методів превентивної групи характеризується наступним:

- підвищення прозорості: впровадження електронного урядування та відкритих даних, що дозволяє громадянам контролювати діяльність державних органів.

- освіта та підвищення обізнаності: проведення освітніх кампаній для громадян та державних службовців щодо негативних наслідків корупції та способів її запобігання.

- Етичні кодекси: розробка та впровадження етичних кодексів для державних службовців, що встановлюють стандарти поведінки та відповідальності.

Репресивні методи мають такі особливості:

- Антикорупційне законодавство: прийняття законів, що передбачають суворі покарання за корупційні дії, включаючи конфіскацію майна та

позбавлення волі.

- Антикорупційні органи: створення спеціалізованих органів, таких як антикорупційні бюро та комісії, що займаються розслідуванням та переслідуванням корупційних злочинів.

- Міжнародне співробітництво: співпраця з міжнародними організаціями та іншими країнами для обміну інформацією та координації зусиль у боротьбі з корупцією.

Інституційні методи мають такі аспекти:

- Реформа державного управління: Вдосконалення процедур прийняття рішень, зменшення бюрократії та підвищення ефективності державних органів.

- Моніторинг та аудит: регулярний моніторинг та аудит діяльності державних органів для виявлення та запобігання корупційним діям.

- Громадський контроль: залучення громадських організацій та громадян до контролю за діяльністю державних органів через механізми громадського нагляду та участі.

Нормативно-правова база антикорупційної реформи характеризується тим, що починаючи з 2014 року в цьому питанні все ніби добре: є окремий закон про запобігання корупції, закон про НАБУ й закон про Агентство з розшуку та менеджменту активів (АРМА). Існує вже друга Антикорупційна стратегія та інші закони.

Головкін Б.М. в своїй роботі зазначає, що методи запобігання корупції - це шляхи і засоби захисту інтересів особи, суспільства і бізнесу від корупційних посягань, зниження рівня корупційних проявів у країні.

Серед методів запобігання корупції необхідно вказати на такі:

- метод вимог, обмежень і заборон;
- електронне декларування;
- метод відкритості й прозорості (транспарентності) діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування;
- стимулювання доброчесної поведінки посадових осіб;
- перевірки сумлінності ділових партнерів при укладенні угод «Due

Diligence»;

- контролю за дотриманням вимог антикорупційного законодавства;
- громадського впливу;
- викриття корупційних проявів;
- спеціальної конфіскації;
- пошуку і повернення активів;
- притягнення до відповідальності за вчинення корупційних

правопорушень і правопорушень, пов'язаних з корупцією[11].

У суспільствах із системною корупцією часто виникають проблеми з судовою системою. Корупція може бути очевидною, але покарання не застосовується. У таких випадках необхідно працювати над створенням незалежних антикорупційних інституцій з достатніми повноваженнями.

Також можна використовувати непрямі методи боротьби з корупцією, спрямовані на забезпечення доступу суспільства до розподілу ресурсів. Це, зокрема, означає створення політичних партій, які дійсно представляють інтереси різних груп у суспільстві, а не олігархічні інтереси.

Варто звертати увагу на локальні можливості, де громадяни можуть впливати на розподіл ресурсів, що активно розвиваються завдяки децентралізації. Зазвичай, на сайтах міст чи об'єднаних територіальних громад (ОТГ) є інформація про місцеві ініціативи та бюджети участі. Громадянам варто об'єднуватися з людьми, які мають схожі пріоритети та інтереси, щоб відстоювати їх і впливати на локальну політику прозорими та чесними методами.

Додатково, важливо розвивати громадянське суспільство та підвищувати рівень правової культури населення. Це включає проведення освітніх кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності громадян про їхні права та обов'язки, а також про механізми боротьби з корупцією. Важливо також підтримувати незалежні медіа та забезпечувати доступ до інформації, що сприятиме прозорості та підзвітності влади.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ КОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

2.1 Суб'єктно-об'єктний аналіз запобігання корупції і роль громадянського суспільства та ЗМІ у боротьбі з корупцією

Антикорупційна реформа, розпочата у 2014 році, створила інституційні основи для боротьби з корупцією та її проявами. Завдяки зусиллям міжнародних інституцій, держави та громадянського суспільства в Україні була сформована антикорупційна платформа та створена відповідна інфраструктура, яку можна назвати антикорупційною системою. Вона включає державну політику в цій сфері, законодавство, антикорупційні органи, офіси міжнародних антикорупційних організацій, громадські антикорупційні об'єднання, аналітичні центри, ради громадського контролю при центральних органах виконавчої влади, а також міжнародні програми (проекти) у сфері запобігання та протидії корупції. Діяльність цих інституцій має певний превентивний ефект, головним чином, на рівні побутової корупції та бюрократичної корупції нижчої та середньої ланок.

Механізм запобігання корупції - це імплементація міжнародних антикорупційних стандартів у правову систему України, практична реалізація державної антикорупційної політики, втілення антикорупційних ініціатив, міжнародна співпраця і діяльність громадських об'єднань у сфері запобігання та протидії корупції з метою захисту особи, суспільства, держави і бізнесу від корупційних посягань. Зазначений механізм включає приведення у відповідність національного законодавства до міжнародних антикорупційних стандартів, застосування уповноваженими суб'єктами положень антикорупційного законодавства України, виконання антикорупційних програм, а також рекомендацій міжнародних організацій у сфері боротьби з корупцією. За

великим рахунком, механізм запобігання корупції являє собою засоби досягнення мети, забезпечення конкретного результату у сфері протидії корупції [10].

До об'єктів запобігання корупції відносяться:

- фактори, що сприяють виникненню корупції;
- корупційні ризики в діяльності державних органів, місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного та приватного права, а також їх посадових осіб;
- неправомірні дії службових та посадових осіб державних органів і місцевого самоврядування [7]

Об'єкти запобігання корупційній діяльності охоплюють широке коло суб'єктів, сфер та інструментів, спрямованих на виявлення, усунення та запобігання проявам корупції. До них належать:

- Державні органи та їх посадові особи: центральні органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; інші державні установи, уповноважені на виконання функцій держави;
- Система фінансового контролю: бюджетні установи та їхні підрозділи, відповідальні за розподіл і використання коштів; банківські та фінансові установи, які здійснюють контроль за фінансовими потоками;
- Громадські інституції та організації: антикорупційні організації; громадські об'єднання, які беруть участь у моніторингу діяльності державних структур.
- Засоби масової інформації: журналісти-розслідувачі; редакції, що висвітлюють випадки корупції та сприяють її попередженню.
- Правоохоронні органи: Національне антикорупційне бюро України (НАБУ); Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП); інші органи, відповідальні за розслідування корупційних злочинів.
- Програми навчання та підвищення обізнаності: освітні заходи для державних службовців; інформаційні кампанії для населення щодо розпізнавання і протидії корупції.

- Система електронного декларування: платформи для подання та моніторингу декларацій посадових осіб; аналітичні інструменти для виявлення невідповідностей.

Ці об'єкти утворюють інтегровану систему, яка забезпечує комплексний підхід до боротьби з корупцією, підвищує прозорість діяльності держави та сприяє формуванню суспільства, заснованого на принципах верховенства права.

Серед суб'єктів, яких держава уповноважує вживати заходи із запобігання і протидії корупції та щодо яких вона окреслює загальні напрями здійснення їхніх повноважень, можна виділити три групи (рис. 2.1)

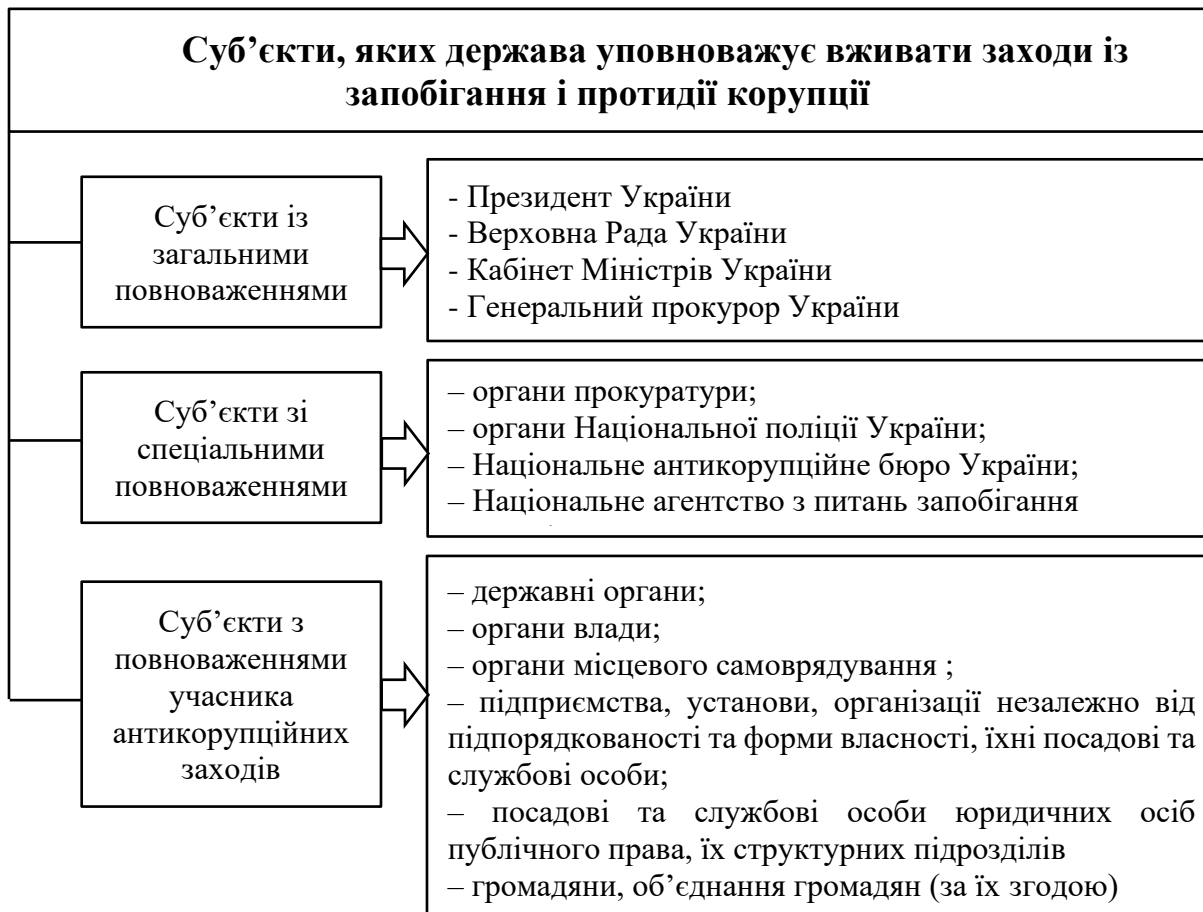

Рис. 2.1. Суб'єкти, яких держава уповноважує вживати заходи із запобігання і протидії корупції

Джерело: Створено автором

1 група суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції, включає суб'єкти із загальними повноваженнями, не створені

спеціально для безпосередньої боротьби з корупцією, проте уповноважені протидіяти корупції: Президент України – у межах своїх повноважень він затверджує загальнонаціональні програми, концепції тощо; Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні; Кабінет Міністрів України – як вищий орган у системі органів виконавчої влади (прикладом нормативної координаційної діяльності Уряду є встановлення та зміна структурних підрозділів органів виконавчої влади, зокрема й підрозділів, діяльність яких спрямована на запобігання і протидію корупції); Генеральний прокурор України в частині реалізації свого конституційного статусу.

2 групу суб'єктів зі спеціальними повноваженнями складають спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, визначені Законом України «Про запобігання корупції», які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії їй, безпосередньо виявляють, припиняють або розслідують корупційні правопорушення чи пов'язані з ними.

3 група складається з суб'єктів, які мають право лише брати участь у запобіганні та протидії корупції. Однак у певних випадках вони мають право здійснювати заходи щодо припинення корупційних правопорушень, сприяти відновленню порушених прав чи інтересів держави, фізичних і юридичних осіб, брати участь в інформаційному й науково – дослідному забезпеченні проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції, залучатися до таких заходів.

У державних органах, органах влади та органах місцевого самоврядування рішенням керівника центрального органу виконавчої влади утворено уповноважені підрозділи (особи) з питань запобігання та виявлення корупції, в тому числі в центральних органах виконавчої влади та їх територіальних органах.

Одним із спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції є Прокуратура. Органи прокуратури здійснюють функції, які пов'язані з:

- підтриманням державного обвинувачення в суді;
- представництвом інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законодавством;

– наглядом за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;

– наглядом за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Також, у структурі Генеральної прокуратури України передбачено утворення на правах самостійного структурного підрозділу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, на яку покладаються такі функції: – здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України; – підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях; – представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених цим Законом і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.

Окрім того, на органи прокуратури покладено функцію здійснення координації діяльності правоохоронних органів з питань протидії корупції.

Антикорупційна реформа почалась в Україні після Революції Гідності. Тоді прийняли відповідні закони, впровадили обов'язкове електронне декларування держпосадовців та створили спеціалізовані органи для боротьби з корупцією: Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП) і Вищий антикорупційний суд (ВАКС).

З початком повномасштабної війни органи займаються санкційними списками, арештовують активи росіян і передають внесені застави на потреби ЗСУ.

Станом на 2024 рік структура антикорупційних органів України включає в себе Національну раду з питань антикорупційної політики, Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Спеціалізована антикорупційна прокуратура

(САП), Державне бюро розслідувань (ДБР), Вищий антикорупційний суд (ВАС).[76]

Transparency International представило нижченаведену схему взаємозв'язків і основних задач антикорупційних органів України,

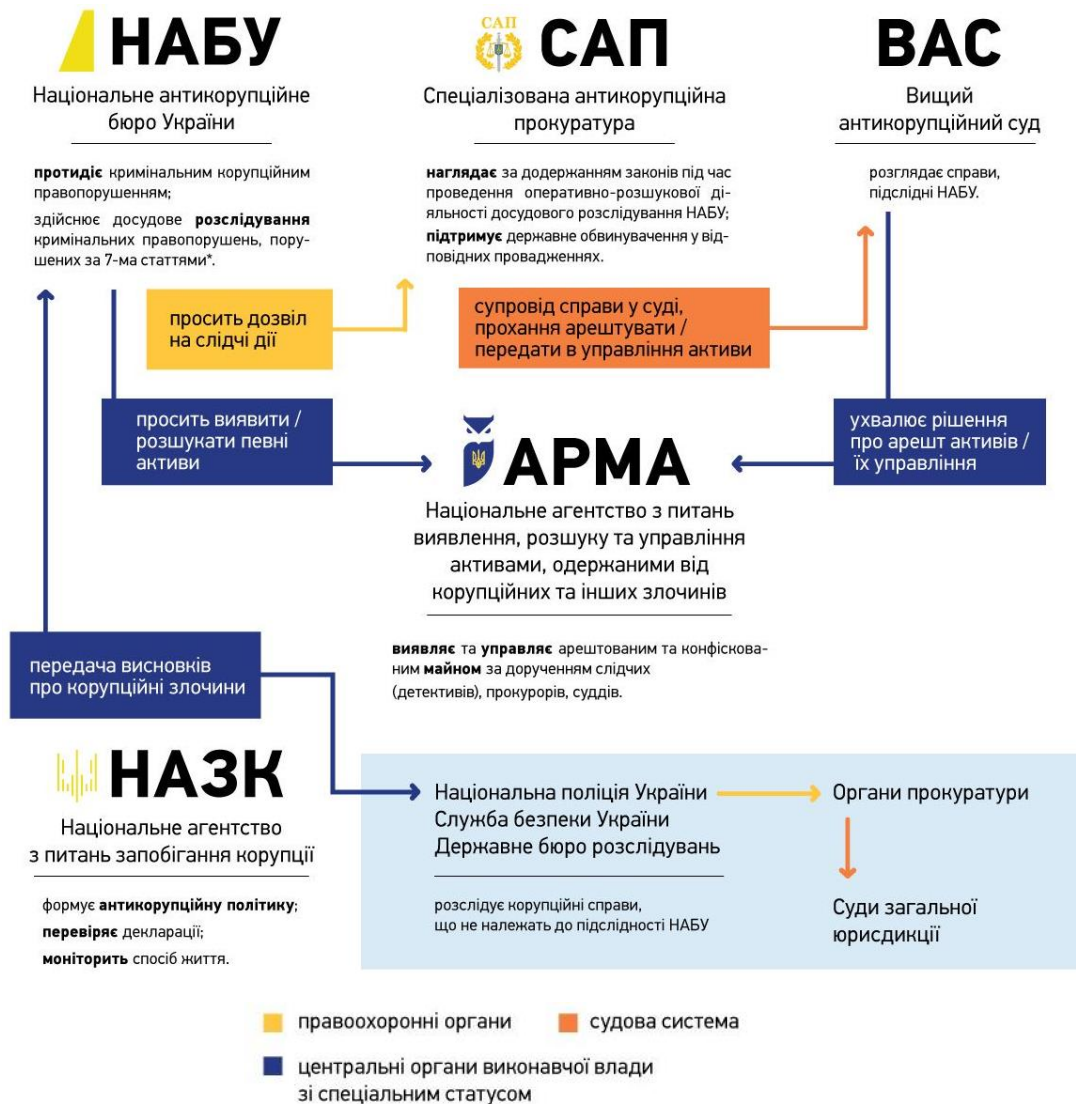

Рис. 2.2. Антикорупційна інфраструктура України

Джерело: [84]

Національна рада з питань антикорупційної політики, що стала правонаступником Національного антикорупційного комітету, «являє собою консультативно-дорадчий орган при Президентові України. Головою Національної ради є Президент України, заступником Голови Національної ради - Керівник Офісу Президента України» [56].

Основними завданнями Національної ради, згідно Положення про Національну раду з питань антикорупційної політики є:

- 1) підготовка та подання Президентові України пропозицій щодо визначення, актуалізації та вдосконалення антикорупційної стратегії;
- 2) здійснення системного аналізу стану запобігання і протидії корупції в Україні, ефективності реалізації антикорупційної стратегії, заходів, що вживаються для запобігання і протидії корупції;
- 3) підготовка та надання Президентові України узгоджених пропозицій щодо поліпшення координації та взаємодії між суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції;
- 4) оцінка стану та сприяння реалізації рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO), Організації економічної співпраці і розвитку (OECD), інших провідних міжнародних організацій щодо запобігання і протидії корупції, підвищення ефективності міжнародного співробітництва України у цій сфері;
- 5) сприяння науково-методичному забезпеченню з питань запобігання і протидії корупції. [56].

Згідно Ст.1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», НАБУ є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових [55].

Національне агентство з питань запобігання корупції - це центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом. НАЗК відповідальне за формування антикорупційної політики та запобігання корупції. Національне агентство створене відповідно до Закону України «Про запобігання корупції». НАЗК працює за такими напрямками:

- аналізує ситуацію з корупцією в Україні та розробляє відповідну Антикорупційну стратегію та державну програму з її реалізації, а також координує виконання цих документів;
- виявляє корупційні норми у законодавстві та проектах актів;

- контролює дотриманням правил етичної поведінки, законодавства щодо запобігання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців;
- координує та надає методичну допомогу державним органам та органам місцевого самоврядування у виявленні та усуненні корупціогенних ризиків у їх діяльності, погоджує та контролює виконання антикорупційних програм у цих органах;
- контролює та перевіряє декларації публічних службовців, проводить моніторинг способу їх життя;
- стежить за дотриманням обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням партіями виділених з державного бюджету коштів, своєчасністю подання партіями відповідних звітів та достовірністю включених до них відомостей, розподіляє виділені з державного бюджету кошти на фінансування статутної діяльності політичних партій.
- співпрацює з викривачами корупції, надає їм правовий та інший захист;
- адмініструє:
 - а) Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
 - б) Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;
 - в) Єдиний державний реєстр фінансових звітів політичних партій.

НАЗК співпрацює з іншими державними органами для реалізації антикорупційної політики України.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура - самостійний структурний підрозділ Генеральної прокуратури України.

Згідно ст.1 Закону України «Про держане бюро розслідувань», Державне бюро розслідувань є державним правоохоронним органом, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції. [55]. Державне бюро розслідувань вирішує завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування:

1) злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище ..;

2) злочинів, вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора - керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури...;

3) злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), крім злочинів, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України.

М.Мельник відзначає, що ефективна діяльність, спрямована на протидію корупції видається неможливою без участі громадськості. Участь громадян, з однієї сторони, є тією рушійною силою, що здатна розірвати коло системної корупції, з іншої сторони, без підтримки суспільства, взаємодії з інститутами громадянського суспільства, антикорупційна діяльність органів публічної влади є малоефективною. Науковцем доречно відзначено, що серед основних передумов корупції є відсутність дієвої системи соціального контролю за діяльністю органів публічної влади, їх посадових та службових осіб, політичних і громадських діячів, що робить таку діяльність непрозорою; слабкість основних інститутів громадянського суспільства.[33]

Громадські організації виступають посередниками між державними органами та суспільством. У контексті запобігання і протидії корупції вони виконують такі завдання:

- здійснюють нагляд за діяльністю органів державної влади, зокрема шляхом запиту інформації про їхню роботу, викриття корупційних правопорушень, моніторингу поведінки посадовців, їхнього способу життя та контролю за державними закупівлями;

- проводять адвокаційну та просвітницьку роботу в суспільстві.

Громадські організації збирають і аналізують інформацію про рівень корупції, вивчають шляхи її подолання, розробляють пропозиції та проекти, які рекомендують для впровадження державним установам.

Законодавство України надає громадянам можливість долучатися до антикорупційної діяльності. Зокрема, вони можуть брати участь у моніторингу публічних закупівель, проводити громадську антикорупційну експертизу, займатися викривальною діяльністю, здійснювати журналістські розслідування, долучатися до заходів, спрямованих на виявлення проблем у роботі органів публічної влади, а також здійснювати громадський контроль за їх діяльністю.

Один із механізмів залучення громадян до реалізації заходів із запобігання корупції – це створення громадських рад при державних органах. Зокрема, згідно з частиною 2 статті 14 Закону України «Про запобігання корупції», громадський контроль за діяльністю Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) здійснює Громадська рада при НАЗК.

Відповідно до пункту 5 Положення про Громадську раду при НАЗК, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 листопада 2019 року №952, до її функцій входить:

- моніторинг ефективності виконання НАЗК своїх повноважень;
- заслуховування інформації про діяльність, виконання завдань і планів НАЗК;
- аналіз стану забезпечення незалежності НАЗК;
- розгляд щорічного звіту НАЗК із затвердженням висновків щодо нього;
- участь у розробці антикорупційної стратегії та державної програми її реалізації;
- розгляд проекту національної доповіді з антикорупційної політики та надання висновків;
- підготовка висновків щодо нормативно-правових актів НАЗК;
- виконання інших функцій, передбачених Положенням.

Крім того, частина 1 статті 31 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» передбачає створення Ради громадського контролю при НАБУ. Згідно з пунктом 5 Положення про Раду громадського контролю при НАБУ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 року №132, рада виконує такі завдання:

- заслуховує інформацію про діяльність, виконання завдань і планів НАБУ;
- розглядає звіти НАБУ та затверджує висновки щодо них;
- проводить моніторинг врахування НАБУ пропозицій і зауважень громадськості;
- забезпечує контроль прозорості й відкритості діяльності НАБУ, дотримання прав людини, гендерної рівності, доступу до публічної інформації;
- організовує публічні заходи для обговорення актуальних питань діяльності НАБУ;
- визначає представників у конкурсній комісії для відбору штатних працівників НАБУ;
- сприяє обговоренню проєктів нормативно-правових актів, що стосуються діяльності НАБУ;
- розробляє рекомендації щодо відкритості, прозорості та запобігання дискредитації НАБУ;
- готує та публікує щорічний звіт про свою діяльність.

Агентство розшуку та менеджменту активів — АРМА виявляє та шукає активи - майно, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні чи його стягнення в дохід держави.

На підставі рішення суду АРМА управляє активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні. Окрім того, відомство забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення, розшуку та управління активами шляхом.

Вплив засобів масової інформації на подолання корупції можна розглядати у двох площинах: відчутний, або прямий вплив, коли реакцією на опублікування певної історії про корупційні правопорушення є відкриття кримінального провадження компетентними органами, прийняття відповідних законів, які врегульовують проблему, висвітлену через засоби масової інформації, відправлення у відставку посадової особи, яка була викрита у корупційних зловживаннях тощо[43].

Не менш дієвою є діяльність ЗМІ, яка має непрямий характер щодо протидії корупції та спричиняє лише поживлення антикорупційної дискусії у суспільстві, сприяє формуванню політичного плюралізму, а у посадових осіб відчуття того, що вони перебувають під наглядом громадськості. Навіть якщо діяльність ЗМІ і не призводить до відчутних результатів у суспільстві, тобто до звільнення з посад, відкриття кримінальних проваджень, прийняття антикорупційних законів, незалежні засоби масової інформації, висвітлюючи політичну та економічну ситуацію різносторонньо, створюють умови для політичної та економічної конкуренції, що у свою чергу сприяє формуванню у політиків ініціатив для боротьби з корупцією. [43].

Таким чином, роль ЗМІ та громадськості у запобіганні й протидії корупції є надзвичайно значущою. Вони можуть виконувати незалежний контроль за діяльністю посадовців, запобігаючи зловживанням, долучатися до розробки антикорупційних ініціатив та брати участь у процесі ухвалення рішень. Проте ефективність їхньої діяльності залежить від держави, яка повинна створити належні умови для співпраці. Для забезпечення відкритості влади та залучення громадськості необхідна щира політична воля з боку керівництва країни.

2.2 Аналіз чинного антикорупційного законодавства

З моменту проголошення незалежності українське законодавство значно розвинулося, особливо у сфері запобігання корупції. Більшість змін відбулися після Революції Гідності. Законодавство у цій сфері поділяється на два види: міжнародне та національне. Вони регулюють відносини щодо запобігання та протидії корупції як на державному, так і на приватному рівнях.

Законодавство у цій сфері поділяється на два види: міжнародне та національне. Вони регулюють відносини щодо запобігання та протидії корупції як на державному, так і на приватному рівнях.

Однією з найбільш важливих у межах сфери протидії корупції вважається Конвенція Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) проти корупції, що

ухвалена в рамках 58-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у 2003 р. Даною Конвенцією визначено фундаментальні засади політики проти корупції держав-учасниць цього міжнародного договору, встановлено вектор розвитку національного законодавства в антикорупційній сфері [24]

Конвенція зобов'язує держав-учасниць створити кілька антикорупційних інструментів, спрямованих на запобігання корупції, таких як внутрішнє та зовнішнє отримання хабара, привласнення, торгівля з пов'язаними особами та відмивання коштів. Конвенція посилює міжнародне співробітництво у сфері розслідування злочинів та надає ефективні юридичні механізми щодо повернення активів, технічної допомоги та обміну інформацією.

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією № ETS173 від 27 січня 1999 року містить перелік заходів, які необхідно вжити на національному рівні для боротьби з корупцією. Це стосується зловживання впливом, відмивання доходів, отриманих від злочинів, пов'язаних із корупцією, дачі та одержання хабарів у приватній та публічній сферах, а також створення відповідних органів за необхідності.

Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15 травня 2003 року № ETS 191 зобов'язує держав-учасниць встановити в національному законодавстві кримінальну відповідальність за умисну обіцянку, пропонування чи надання будь-якою особою прямо чи опосередковано неправомірної переваги арбітру, який здійснює свої функції відповідно до арбітражного законодавства відповідної держави.

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 року зобов'язує держав-учасниць вдосконалити національне законодавство щодо боротьби з корупцією та передбачити дієві механізми захисту прав у разі їх порушення. Конвенція також посилює міжнародне співробітництво у питаннях, що стосуються цивільного провадження у справах про корупцію, зокрема щодо вручення документів, збирання доказів в інших країнах, юрисдикції, визнання та виконання рішень судових органів іноземних держав.

Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO/ГРЕКО) встановлює антикорупційні стандарти для діяльності держави та контролює відповідність практики цим стандартам. Вона допомагає виявити недоліки в національній антикорупційній політиці та пропонує необхідні законодавчі, інституційні чи оперативні заходи, а також надає майданчик для обміну найкращими рішеннями у сфері викриття й запобігання корупції.

Національне законодавство щодо запобігання корупції представлено рядом законодавчих документів. Серед них Закон України «Про запобігання корупції», який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні. Зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів. Правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Закладає засади функціонування Національного агентства з питань запобігання корупції.

Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» (Антикорупційна стратегія) це документ, який допомагає забезпечити командну роботу всіх органів влади для подолання корупції. Розробка і координація впровадження Антикорупційної стратегії є відповідальністю Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), закріпленою за ним на законодавчому рівні. 20 червня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Антикорупційну стратегію, яка діятиме до 2025 року.

НАЗК найближчим часом розробить план із виконання Стратегії, який встановить чіткі показники роботи для кожного органу влади. Завдяки онлайн платформі, створеній НАЗК, кожен громадянин зможе чітко бачити, як той чи інший орган влади протидіє корупції.

Антикорупційна стратегія об'єднує органи влади у єдину команду та допомагає їм взаємодіяти для досягнення кращих результатів.

Про скоординованість як необхідну умову ефективної боротьби з корупцією говорить Конвенція ООН проти корупції, яку підписала Україна.

Пріоритетні сектори державного управління, визначені стратегією:

- суд, прокуратура, поліція;
- державне регулювання економіки;
- державний та приватний сектори економіки;
- податки та митниця;
- будівництво, земля, інфраструктура;
- сектор оборони;
- охорона здоров'я та соціальний захист;
- система запобігання та протидії корупції.

Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» визначає правові основи організації та діяльності Національного антикорупційного бюро України (НАБУ).

Закон України «Про Державне бюро розслідувань» визначає правові основи організації та діяльності Державного бюро розслідувань (ДБР).

Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» визначає правові основи організації та діяльності Вищого антикорупційного суду України (ВАС).

Закон України «Про прокуратуру» у частині про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру. Цей нормативно-правовий акт визначає правові основи організації та діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП).

Національне законодавство та політика протидії корупції ґрунтуються на вже існуючому міжнародному нормативно-правовому антикорупційному доробку. Так, скажімо, стаття 13 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції встановлює міжнародний стандарт залучення громадськості до діяльності, що спрямована на організацію та реалізацію заходів запобігання та подолання корупції. Відповідно до наведеної статті, кожна держава-учасниця вживає відповідних заходів у межах своїх можливостей і згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права з метою сприяння активній участі окремих осіб, груп, інституцій за межами державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що реалізують свою діяльність на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з

нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції [43].

Прийнято Державну антикорупційну програму на 2023–2025 роки, яка спрямована на реалізацію Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, що було однією із умов надання Україні статусу кандидата та подальших рішень щодо вступу України в Європейський Союз. Програма передбачає 1187 заходів державної антикорупційної програми (ДАП), 90 органів влади – виконавців ДАП та 271 очікуваний стратегічний результат.

Сьогодні Україна переживає важкий період боротьби за свою незалежність і територіальну цілісність. У цей критичний для країни час кожен ресурс, кожне рішення та кожна дія повинні бути спрямовані на захист нашої держави, наших громадян і на нашу перемогу. Однак корупція залишається однією з найбільших загроз для України, особливо під час воєнного стану. Її прояви підривають нашу обороноздатність, послаблюють державні інституції, зменшують ефективність міжнародної допомоги й руйнують віру суспільства у справедливість і прозорість влади.

В умовах війни виникає гостра потреба посилити боротьбу з корупцією шляхом внесення змін до чинного законодавства. Це особливо актуально, враховуючи, що після перемоги Україна очікує значного фінансового сприяння від міжнародних партнерів для відновлення економіки та інфраструктури. Антикорупційна система України, навіть у мирний час, мала обмежену ефективність, а під час війни правоохоронні органи здебільшого зосереджені на розслідуванні військових злочинів, що ускладнює боротьбу з корупцією.

Згідно з проєктом закону про внесення змін до Кримінального кодексу України, пропонується прирівняти до державної зради набуття посадовцями активів, вартість яких значно перевищує їхні законні доходи (більше ніж 6500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) у період воєнного стану та протягом року після його завершення.

Запровадження суворих санкцій за такі дії є цілком виправданим у нинішніх умовах війни з росією та в будь-якому іншому збройному конфлікті.

Це дозволить державі не лише притягати до відповідальності осіб, які вчинили державну зраду чи диверсію, але й запобігати повторенню подібних небезпечних діянь у майбутньому.

2.3 Динаміка та тенденції корупції у різних сферах державного управління

Корупція є складним та багатогранним явищем, яке впливає на всі сфери державного управління. Вона має різні форми та прояви, що змінюються з часом під впливом політичних, економічних та соціальних факторів. Аналіз динаміки та тенденцій корупції дозволяє виявити основні проблеми та розробити ефективні стратегії боротьби з цим явищем.

Гроші, хабарі - це найнижчий ступінь корупції. Системна корупція відбувається на вищому рівні і вона виглядає як домовленості, коли йде обмін «посадами на потоках», де можна отримати корупційну ренту, не отримуючи хабарів. У такій системі, тільки «свої» люди можуть бути на посадах, де можна отримати «відкати»

1. Політична сфера:

- Динаміка: У політичній сфері корупція часто проявляється у вигляді хабарництва, зловживання владою та політичного патронажу. З часом ці форми корупції можуть змінюватися залежно від політичної ситуації в країні.

- Тенденції: Останніми роками спостерігається зростання впливу олігархів на політичні процеси, що призводить до концентрації влади та ресурсів у руках вузького кола осіб. Це ускладнює боротьбу з корупцією та підриває демократичні інститути.

2. Економічна сфера:

- Динаміка: Корупція в економічній сфері проявляється через ухилення від сплати податків, незаконні фінансові операції та зловживання при розподілі державних контрактів. З часом ці форми корупції можуть змінюватися під впливом економічних криз та реформ.

- Тенденції: В останні роки спостерігається зростання корупційних схем у сфері державних закупівель та приватизації. Це пов'язано з недостатньою прозорістю процедур та слабким контролем з боку державних органів.

3. Соціальна сфера:

- Динаміка: У соціальній сфері корупція проявляється через зловживання при наданні соціальних послуг, хабарництво у сфері освіти та охорони здоров'я. З часом ці форми корупції можуть змінюватися залежно від соціальних умов та реформ у відповідних галузях.

- Тенденції: Останніми роками спостерігається зростання корупції у сфері охорони здоров'я, що пов'язано з недостатнім фінансуванням та низьким рівнем контролю за діяльністю медичних установ. У сфері освіти корупція проявляється через хабарництво при вступі до вищих навчальних закладів та при здачі іспитів.

4. Правоохоронна сфера:

- Динаміка: Корупція у правоохоронній сфері проявляється через зловживання службовим становищем, хабарництво та незаконні дії правоохоронців. З часом ці форми корупції можуть змінюватися залежно від реформ у правоохоронних органах та змін у законодавстві.

- Тенденції: В останні роки спостерігається зростання корупції у правоохоронних органах, що пов'язано з недостатньою прозорістю процедур та слабким контролем з боку державних органів. Це ускладнює боротьбу з корупцією та підриває довіру громадян до правоохоронної системи.

Масштаби поширення корупції оцінюються за допомогою індексу сприйняття корупції – комплексного показника, що базується на результатах експертних досліджень та опитувань, проведених різними незалежними й авторитетними організаціями.

Україна отримала 36 балів зі 100 у Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index - CPI) за 2023 рік, посівши 104-те місце серед 180 країн. (рис. 2.3)

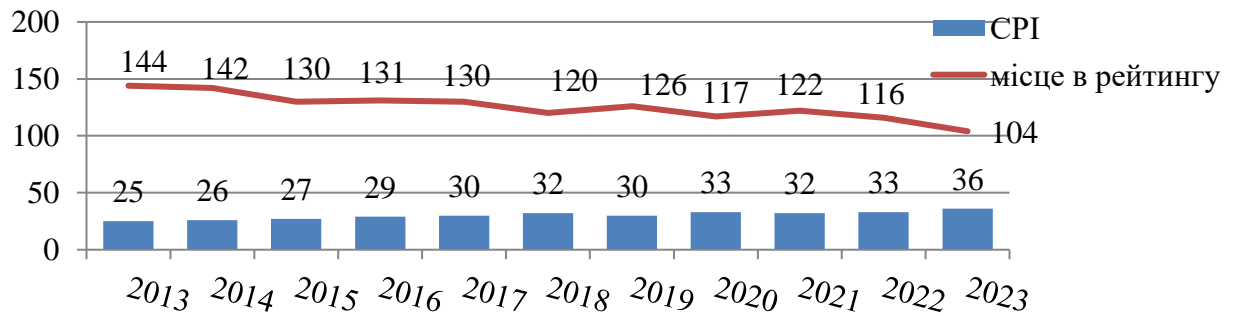

Рис. 2.3 Динаміка індексу сприйняття корупції CPI для України

Джерело: побудовано автором за матеріалами [84]

У трьох із них (Індекс трансформації Фонду Бертельсманна за 2024 рік, Опитування думки менеджерів від Світового економічного форуму за 2023 рік, Варіації демократії за 2023 рік) спостерігалось суттєве зростання показника України. Ще за одним (Міжнародний огляд ризиків по країнах групи PRS за 2023 рік) відбулося незначне зниження балів.

В інших чотирьох дослідженнях показники не змінилися: Звіт Freedom House про країни перехідного періоду (період дослідження – 2022 рік) - 35 балів, рейтинг ризиків країн організації Global Insight за 2022 рік - 35 балів, Індекс верховенства права відповідно до опитування експертів у лютому-червні 2023 року, укладений проектом «Глобальна справедливість» - 33 бали, Рейтинг ризиків країн аналітичного відділу журналу «Економіст» за 2023 рік (станом на вересень 2023 року) - 20 балів.

Дослідження Індексу трансформації Фонду Бертельсманна за 2024 рік, за яким Україна додала 12 балів, проводилося з лютого 2021 року по січень 2023 року й охопило думки 280 експертів з усього світу. Вони, зокрема, оцінювали, наскільки переслідують чи карають посадовців, які зловживають владою. Тож можемо говорити, що корупційні скандали, свідками яких ми стали до січня 2023-го року включно, відобразились у цьому дослідженні. Тут варто нагадати, що за цим дослідженням втрачаються бали, якщо «посадовці, які порушують закон та вдаються до корупції, можуть робити це без жодного страху, юридичних наслідків або негативного висвітлення в медіа».

Опитування думки менеджерів від Світового економічного форуму за 2023

рік, за яким Україна додала 8 балів, проводилося у квітні-серпні 2023 року. Керівники бізнесу відповідали на запитання про поширеність потрапляння бюджетних коштів до окремих компаній чи осіб внаслідок корупції. Тож можемо зробити висновок, що піднятися у цьому дослідженні нам допомогло те, що, попри тривалу війну, більшість публічних закупівель, що здійснюються коштом бюджету, проводяться через тендерні процедури у системі Prozorro.

Над дослідженням Варіації демократії за 2023 рік, що проводилось протягом всього 2022 року, і за яким Україна додала 5 балів, працюють 4000 експертів з різних країн. До CPI включаються показники корупції в публічному секторі, зокрема, у виконавчій, судовій та законодавчій владі.

Тож, на думку експертів Transparency International Ukraine, на кінцевому результаті позитивно відбився процес ухвалення Державної антикорупційної програми (ДАП) на основі прийнятої раніше Антикорупційної стратегії. Адже реалізація понад 75% запланованих у ДАП заходів припадає на виконавчу владу. А ще ДАП містить розділи про справедливий суд і забезпечення доброчесності політичних партій та виборчих кампаній (з закріпленням необхідності стандартів етичної поведінки народних депутатів).

Україна демонструє, що боротьба з корупцією триває навіть в умовах війни, про що свідчать гучні корупційні справи, зокрема щодо закупівель під час війни з росією.

Незважаючи на російське вторгнення, країна підтверджує, що прогрес у боротьбі з корупцією є сталим і продовжується навіть у найскладніший період її історії. Агресія росії стала випробуванням для всіх державних інституцій, зокрема й для антикорупційних органів, створених після Революції Гідності. Попри виклики, спричинені воєнним часом, антикорупційні органи продовжували свою роботу, досягаючи помітних результатів.

Необхідність посилення антикорупційних заходів залишається актуальною: 92% українців вважають корупцію серйозною проблемою, однак лише 32% довіряють ефективності ініціатив влади, що є значно нижче порівняно з 50% у 2023 році. Хоча громадяни рідко стикалися з корупцією (15% у 2024 році,

порівняно з 61% у 2007 році), сприйняття системної корупції залишається високим, зокрема у таких сферах, як освіта, охорона здоров'я та правоохоронні органи, де випадки хабарництва зросли з 2021 року. Загальнонаціональне опитування «Стан корупції в Україні 2024: сприйняття, досвід, ставлення», проведене Програмою сприяння громадській активності «Долучайся!» показує, що порівняно з 2007 роком громадяни повідомляли про випадки корупції більш ніж удвічі частіше, цей показник все ж залишається відносно низьким. Водночас, починаючи з 2015 року спостерігається позитивна тенденція: більшість українців відзначають, що хабарництво та інші форми корупції невинуватні за будь-яких обставин, а майже половина опитуваних готова відстоювати свої права при взаємодії з чиновниками.

Сприйняття громадянами корупції як основної проблеми залишається стабільно високим: у 2024 році 92% українців вважають корупцію серйозною національною загрозою, яка поступається лише війні (рис.2.4)

І. Наскільки серйозними є нижче перераховані проблеми для України?
ума відповідей «дуже серйозна» та «скоріше серйозна»)

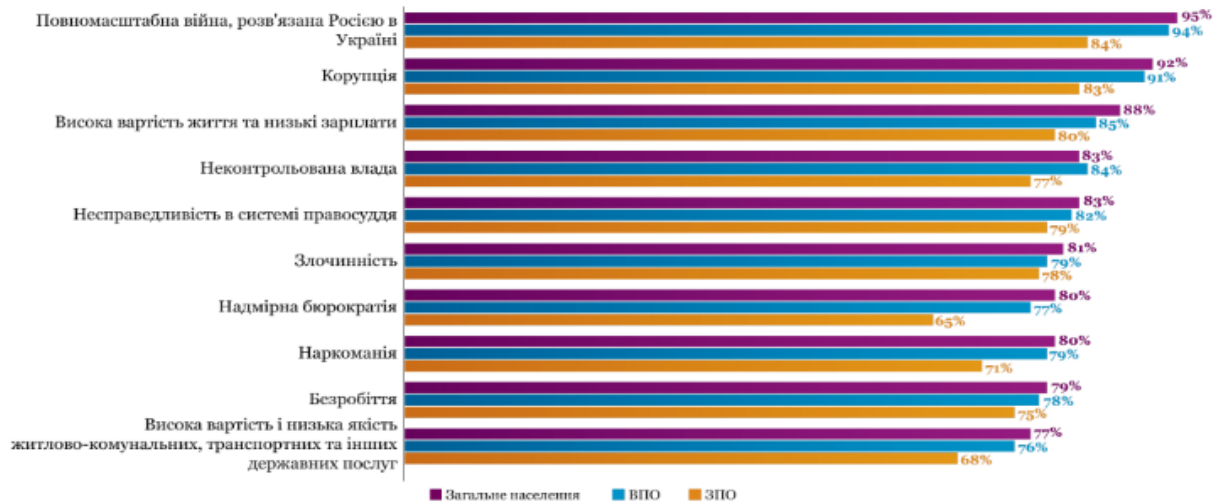

Рис. 2.4 Рівень сприйняття громадянами України проблем у 2024 р.

Джерело: [63]

Рівень громадського занепокоєння щодо корупції залишається незмінно високим протягом останніх двох десятиліть: у 2007 році 90% громадян вважали корупцію головною проблемою, у 2009 році – 93%, у 2011 році – 92%, а в 2015, 2018 і 2021 роках – 94% (рис.2.5).

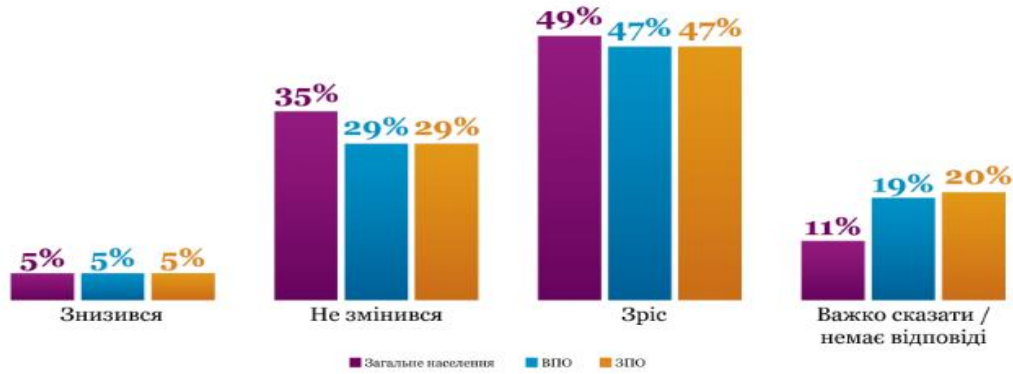

Рис. 2.5. Зміни рівня корупції в Україні за останні 12 місяців

Джерело: [63]

Незначне зниження до 89% у 2023 році не змінило загальної тенденції. Сприйняття політичної корупції залишається особливо гострим, що підкреслює актуальність цієї проблеми.

Українці вважають, що звичайні громадяни і громадянське суспільство є ключовими гравцями в боротьбі з корупцією: хоча все менше респондентів вважає зусилля органів державної влади у боротьбі з корупцією ефективними (з 50% у 2023 році до 32% у 2024 році), українці продовжують вважати звичайних громадян важливими для подолання корупції (74% у 2024 році, що є незначним зниженням порівняно з 79% у 2023 році). Підтримка ЗМІ та громадських організацій залишається високою: 38% переконані, що вони охочі протидіяти корупції, що лише трохи менше, ніж у 2023 році. Натомість впевненість в діях органів влади у подоланні корупції є низькою: лише 19% вважають, що Офіс президента бажає боротися з корупцією (порівняно з 53% у 2023 році), а показники для обласних і місцевих органів влади ще нижчі – 10% та 16% відповідно, що підкреслює, що українці більше покладаються на громадянське суспільство.

За даними опитування, довіра до державних інституцій окрім збройних сил, значно знизилася (рис. 2.6)

П: Наскільки Ви довіряєте органам та гілкам влади? (сума відповідей «цілком довіряю» та «скоріше довіряю»)

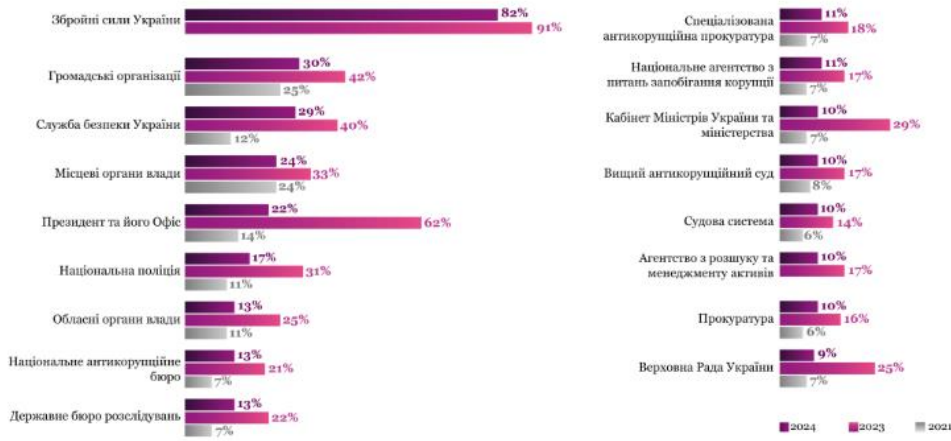

Рис. 2.6 Динаміка рівня довіри до державних інституцій за 2021, 2023 та 2024 рр

Джерело: [63]

При цьому, із державних інституцій дотичних до антикорупційної діяльності, громадяни найбільше довіряють Службі безпеки України (рис. 2.7)

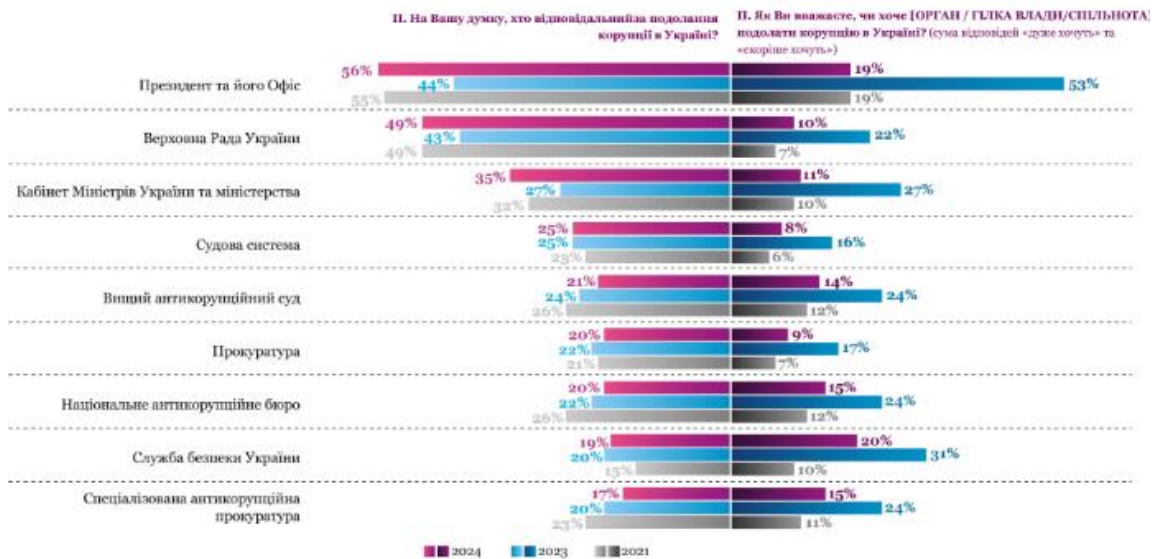

Рис. 2.7 Динаміка думки громадян щодо відповідальності та бажання боротися державними структурами з корупцією в Україні за 2021, 2023 та 2024 рр.

Джерело: [63]

Децентралізаційні заходи можуть значно знизити рівень корупції. Об’єднані територіальні громади зараз самі відповідають за формування власних бюджетів, фокусуючись на місцевих стратегічних пріоритетах та забезпечуючи

громадський нагляд за його виконанням. Для боротьби з корупцією на місцях локальні громади озброєні такими інструментами, як візуалізація бюджету та рейтинги прозорості місцевих бюджетів, державні закупівлі через Prozorro, оновлений перелік власності громади, електронна система фінансового управління, регулярні аудити, публічна звітність, антикорупційні програми, запобігання конфліктів інтересів, корупційна експертиза. Наприклад, у Тернопольській громаді за допомогою таких простих інструментів, як Prozorro, YouControl, Є-data, Facebook і Google, команда громадських активістів повернула місцевим громадам 2 мільйони гривень та домоглася перестелення 500 м2 дорожнього полотна. Моніторинг рішень ради, аналіз проекту бюджету та звітів про його виконання, перевірка закупівель, аналіз даних про бюджетні трансфери на Є-data, попередження конфліктів інтересів, запит інформації від державних установ та робота зі ЗМІ виявилися ефективними шляхами викриття корупційних схем у секторі інфраструктури.

За даними «Дослідження спроможності, управління і взаємодії органів антикорупційної інфраструктури України-2023» від антикорупційної платформи Transparency International Ukraine, у 2023 році антикорупційні органи України покращили свій середній загальний бал у порівнянні з 2020 роком на пів бала - з 3,4 до 3,9.(рис .2.8)

Рис. 2.7 Результати оцінки органів антикорсистеми [84]

Найкращий результат отримав Вищий антикорупційний суд (ВАКС) - 4,6 бала, а найгірший - Агентство з розшуку та менеджменту активів (АРМА) - 3,4 бала.

Наразі НАБУ очолює Семен Кривонос. Цю посаду він обійняв 6 березня 2023 року. Штат НАБУ становить 700 працівників, в тому числі 246 детективів.

Державне бюро розслідувань – ДБР запобігає, виявляє, розкриває та розслідує кримінальні правопорушення, вчинені вищими посадовими особами. Це Президент України, повноваження якого припинено, прем'єр-міністр України, член Кабінету Міністрів України, перший заступник та заступник міністра, голова Фонду держмайна України, його перший заступник та заступник, нардепи, члени Центральної виборчої комісії.

ДБР займається також усіма високопосадовцями, правоохоронцями та суддями, а також військовими кримінальними правопорушеннями. Наразі у відомстві працює 1600 осіб. Очолює Олексій Сухачов. У грудні 2021 року він став переможцем відкритого конкурсу та був призначений на цю посаду 31 грудня 2021 року на 5 років.

НАЗК очолює Олександр Новіков. На цю посаду його призначено ще 15 січня 2020 року Кабінетом Міністрів України.

Вищий антикорупційний суд – ВАКС здійснює правосуддя з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і

пов'язаних із корупцією злочинів та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів. Як суд першої інстанції, ВАКС налічує 27 суддів.

Створення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури - САП як незалежної антикорупційної прокуратури було однією з ключових вимог для встановлення безвізового режиму поміж Україною та ЄС ще у 2015 році. Керівник САП підпорядкований безпосередньо Генеральному прокуророві України. За посадою він є його заступником. Із липня 2022 року САП очолює Олександр Клименко.

Агентство розшуку та менеджменту активів – АРМА виявляє та шукає активи - майно, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні чи його стягнення в дохід держави

Із липня 2023 року відомство очолює Олена Дума.

Результати роботи антикорупційних органів:

- Вищий антикорупційний суд (ВАКС) - 4,6 бала (у 2020 році - 4,0 бала).
- Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) - 3,5 бала (у 2020 році - 3,3 бала).
- Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) - 4,3 бала (у 2020 році - 3,6 бала).
- Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) - 3,7 бала (у 2020 році - 3,3; в оцінці 2021 року - 3,6 бала).
- Агентство з розшуку та менеджменту активів (АРМА) - 3,4 бала (у 2020 році - 3,0 бала).

Також Transparency International Ukraine уточнили, що зі 103 рекомендацій, які були надані антикорупційним органам ще 2020-му році, виконані 23. 36 є частково виконаними, а 41 - не виконані зовсім.

Результати досліджень свідчать про значні масштаби поширення корупції в Україні, зокрема в державному управлінні, яке дедалі частіше виявляється залученим у корупційні схеми. Про це свідчать численні гучні скандали. У зв'язку з цим антикорупційна реформа стає одним із ключових пріоритетів для України, особливо з огляду на її прагнення до європейської інтеграції та отримання статусу члена Європейського Союзу.

Ефективне впровадження антикорупційної реформи має базуватися на створенні прозорої системи управління, посиленні відповідальності за корупційні правопорушення, вдосконаленні законодавчої бази та забезпеченні незалежності антикорупційних органів. Важливу роль відіграє також залучення громадськості та засобів масової інформації до процесу моніторингу, що сприятиме підвищенню довіри суспільства до державних інституцій.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

3.1 Світовий досвід боротьби з корупцією та можливості його використання в Україні

Боротьба з корупцією є одним із ключових викликів для держав усього світу. Різні країни розробили та впровадили широкий спектр механізмів і стратегій, які дозволяють ефективно протидіяти цьому явищу. Успішність цих заходів залежить від рівня політичної волі, розвинутості інституцій та активності громадянського суспільства.

Одним із найефективніших прикладів боротьби з корупцією є досвід Скандинавських країн. Світовими лідерами Індексу сприйняття корупції 2023р. є Данія із 90 балами. За нею йдуть Фінляндія, яка набрала 87 балів, Нова Зеландія із 85 балами та Норвегія з 84 балами.

Так, у Нідерландах антикорупційна політика передбачає низку процедурних та інституціональних заходів, які в сукупності дозволяють ефективно запобігати та протидіяти проявам корупції. До них належать:

- розроблення системи моніторингу можливих прогалин для виникнення корупційних дій у державних та громадських організаціях і суворого контролю за діяльністю осіб, які перебувають у цих «зонах ризику»;
- ефективна кадрова політика; система покарань за корупційні дії з подальшою забороною працювати в державних організаціях;
- система заохочувальних заходів (у матеріальному і моральному аспектах) до прозорості й ефективної праці;
- загальнодоступність матеріалів кримінальних справ щодо корупціонерів;

- система освіти для чиновників, що роз'яснює суспільну шкоду корупції та можливі наслідки участі в ній;

- система державної безпеки за типом спеціальної поліції, яка має значні повноваження щодо визначення наявності корупції; система активної співпраці із засобами масової інформації, які оприлюднюють випадки корупції і часто проводять незалежні розслідування [17, с. 289].

Важливу роль у протидії корупції відіграє культура, але не як атрибут особистості, а як поняття соціального типу, як форма людської взаємодії в суспільстві. Посилання на культуру є цілком правомірним, адже головним принципом національної антикорупційної політики Нідерландів є «стимулювання чесності (“promotion of integrity”)), що має прямий зв'язок із суспільною культурою [74, с.359].

Ст. 178 Кримінального уложення Королівства Нідерланди ввела сувору відповідальність для осіб, які дають подарунок або тільки обіцяють вручити подарунок для того, щоби вплинути на ухвалення рішення, яке розглядається суддею у справі, у вигляді ув'язнення на термін до 6 років. Коли подарунок або обіцянка такого подарунку отримано для того, щоби засудити невинну особу у кримінальній справі, то Уложення в цій ситуації встановлює покарання для хабародавця до 9 років позбавлення волі [21].

Серед скандинавських країн варто зазначити досвід Данії, яка за Індексом сприйняття корупції є самою некорумпованою державою світу. Загалом у Данії нині близько 20 законів, які передбачають відповідальність за дії корупційного характеру. Основними антикорупційними актами вважається «Закон про корупцію», прийнятий у 2002 р. та Кримінальний кодекс Данії.

За данським законодавством, корупція визначається як неправильне використання наданої влади для приватних інтересів. Таке визначення корупції міститься в Кримінальному кодексі Данії. Воно корелюється з міжнародними антикорупційними конвенціями, включаючи Конвенцію ООН проти корупції та охоплює ситуації, пов'язані із взяттям та даванням хабарів, а також інші види активної чи пасивної протиправної вигоди – шахрайство, розтрата, вимагання

тощо. При цьому вважається, що корупція – це не тільки оберт грошових коштів із рук у руки, це може також бути надання послуг для отримання переваг, таких як сприятливе поводження, спеціальний захист, додаткові послуги або швидша обробка справ. Це визначення стосується державного сектору, громадських організацій, приватних компаній, політичних партій тощо[49].

В державному секторі відсутнє формальне регулювання конфлікту інтересів та розкриття активів, а також у країні наявні непрозорі правила фінансування політичних партій та недостатнє застосування законів про підкуп іноземних громадян [81].

Інакше уряд ефективно здійснює антикорупційну політику. Причому велику підтримку в цьому процесі надають засоби масової інформації. Достатньо лише опублікувати статтю про підозру чиновника в корупційних відносинах, щоб почалася перевірка правоохоронними органами за даним фактом. Це зумовлено тим, що згідно із законом будь-який громадянин має право повідомити в правоохоронні органи в разі наявності в нього підозр у корупції, в тому числі в анонімному порядку [49].

Саме тому, в Данії волонтерською діяльністю займається близько 40% населення, що виражає громадські почуття відповідальності, що відноситься до специфічних рис самої нації.

Поліція Данії не схильна до корупції і користується великою довірою громадськості. Надійність поліцейських служб для захисту компаній від злочинності вважається дуже високою, і уряд має ефективні механізми для розслідування і покарання зловживань і корупції в поліції. Громадські опитування показують, що громадяни не платять хабарі співробітникам поліції і поліцейські служби вважаються одними з найменш корумпованих установ Данії [81].

Данія є прикладом країни з високим рівнем доброчесності. Її антикорупційна політика базується на прозорому й відповідальному прийнятті рішень. Громадяни дотримуються принципів взаємної поваги, вважають порушення прав неприпустимим і активно беруть участь у громадському житті.

Держава забезпечує верховенство права, чесну діяльність ЗМІ та надає суспільству реальну можливість впливати на політичні та економічні процеси.

Сінгапур демонструє один із найбільш ефективних підходів до боротьби з корупцією завдяки діяльності Комісії з розслідування корупції (СРІВ).

Центральною ланкою є постійно діючий спеціалізований орган по боротьбі з корупцією - Бюро по розслідуванню випадків корупції, яке володіє політичною і функціональною самостійністю. Цей незалежний орган розслідує і прагне запобігати випадкам корупції в державному і приватному секторі економіки Сінгапура. Бюро перевіряє випадки зловживань серед державних чиновників і повідомляє про них відповідні органи для вживання необхідних заходів. Бюро вивчає методи роботи потенційно схильних до корупції державних органів з метою виявлення можливих слабкостей в системі управління та у випадку необхідності рекомендує вжити відповідних заходів главам цих відділів. Головна ідея антикорупційної політики Сінгапура полягає в «прагненні мінімізувати або виключити умови, що створюють як стимул, так і можливість особи здійснення корумпованих дій». Це досягається за рахунок цілого ряду антикорупційних принципів, зокрема: 1) оплата праці державних службовців згідно формулі, прив'язаній до середньої заробітної платні успішно працюючих в приватному секторі осіб; 2) контрольована щорічна звітність державних посадовців про їх майно, активи і борги; прокурор має право перевіряти будь-які банківські, акціонерні і розрахункові рахунки осіб, підозрюваних в порушенні Акту про запобігання корупції; 3) велика строгість в справах про корупцію саме відносно високопоставлених урядовців для підтримки морального авторитету непідкупних політичних лідерів; 4) ліквідація зайвих адміністративних бар'єрів для розвитку економіки.[72]

Боротьба з корупцією є одним з ключових чинників економічного успіху Сінгапура. Головні елементи успіху:

- Суворі покарання: жорстке законодавство передбачає значні штрафи та ув'язнення за корупційні правопорушення.

- Профілактичні заходи: регулярні тренінги для державних службовців та високий рівень їхніх заробітних плат.
- Незалежність органів: СРІВ має повну свободу дій у розслідуванні корупційних випадків.

Грузія після Революції троянд 2003 року впровадила масштабні реформи, що суттєво зменшили корупцію. Основними досягненнями були: реформування інституцій (ліквідація старих корумпованих структур і створення нових); цифровізація (використання електронного урядування мінімізувало людський фактор у державних послугах), підтримка громадян (реформи здобули широку підтримку серед населення) .

В основу боротьби з корупцією в Німеччині покладено завдання знищення матеріальної, насамперед фінансової бази злочинних угруповань. Це досягається двома шляхами: конфіскаційним (конфіскація майна) і створенням належної правової бази для унеможливлення «відмивання» «брудних» грошей. Особливо слід виділити обов'язок банківських установ надавати правоохоронним органам інформацію про операції з грошима у розмірі понад 20 тис. німецьких марок за умов, що ця інформація буде використана виключно для розслідування. Законом закріплено правило: якщо громадянин робить внесок в банк у розмірі понад 50 тис. німецьких марок, він зобов'язаний пред'явити посвідчення особи.[72]

Генеральна лінія німецького уряду у сфері запобігання корупції полягає в тому, щоб в результаті законодавчих, організаційних, кадрових та інших заходів унеможливити зловживання державним службовцем своїм посадовим становищем. Серед антикорупційних механізмів, які запроваджуються в Німеччині, слід назвати намір створити реєстр корумпованих фірм. У даному разі Німеччина йде шляхом іноземного досвіду, зокрема ізраїльського. Його суть полягає в тому, що фірма, яка включена до такого реєстру, позбавляється права виконувати будь-які державні замовлення, стає об'єктом більш пильної уваги з боку правоохоронних органів.

У Сполучених Штатах боротьба з корупцією ґрунтується на законодавчих ініціативах, зокрема Законі про корупцію за кордоном (FCPA) .[86]

Законодавство США, як і Японії, передбачає обмеження ділової активності колишніх державних посадовців після звільнення з органів державної влади. Основні аспекти: захист викривачів (забезпечення безпеки осіб, які повідомляють про корупцію); активні розслідування (федеральні агенції, на кшталт ФБР, ефективно викривають корупційні схеми); міжнародна співпраця (США активно взаємодіють з іншими державами у боротьбі з корупцією).

У Китаї, де антикорупційне законодавство вважається одним з найжорсткіших у світі, всіх чиновників, помічених або запідозрених у махінаціях, чекає суворе покарання аж до страти. Також практикується відрубання рук хабарникам. З 2003 року було публічно розстріляно 10000 чиновників, чия вина була доведена, ще 120 тисяч отримали по 10-20 років ув'язнення. Незважаючи на це, високий рівень корупції в Китаї зберігається. Це і звичайні грошові хабарі, і торгівля посадами, і перевищення повноважень, і надмірне використання бюджетних грошей, і навіть хабарі у вигляді сексуальних послуг.

Поряд з жорстокими способами боротьби з корупцією, в Китаї використовуються гумористичні. Центральною комісією Комуністичної партії Китаю з перевірки дисципліни було запропоновано населенню одного з найбільш бідніших повітів Цюсянь намалювати на спеціально призначених для цього стінах будинків карикатури, що викривають чиновників в хабарах. Надалі ці комікси були розміщені на офіційному сайті Комісії, що, з комплексом інших заходів, за відомостями статистики партії, призвело до зниження повідомлень про корумпованість чиновників на 221%.

Варто зазначити, що ефективна боротьба з корупцією можлива навіть без ухвалення великої кількості нормативних актів і формування особливих антикорупційних структур. Це підтверджує досвід Японії, для якої нехарактерна наявність єдиного кодифікованого антикорупційного акта (положення щодо запобігання та протидії корупції містяться в різних нормативно-правових актах, які регламентують питання державної служби) [66]. Основними пріоритетами цієї держави є: кадрова політика, встановлення заборон щодо лобювання

чиновниками інтересів бізнесу, упровадження відповідних правил етики поведінки політиків і чиновників, публічність і прозорість інформації про державних службовців, зокрема про їхні фінансові активи, встановлення суворих обмежень щодо фінансування виборчих кампаній.

Важливим кроком в антикорупційній діяльності Японії вважають ухвалення у 2001 р. Закону «Про розкриття інформації». Положення цього документа гарантують громадянам держави доступ до офіційної інформації, яку зберігають в органах влади. Передбачається ймовірність вимоги розкриття інформації, адресованої Раді з контролю за розкриттям інформації, у разі обмеження доступу до окремого її різновиду. В Японії працює відкритий реєстр осіб, які обвинувачені в корупції чи причетні до організованої злочинності, що надає можливість громадськості здійснювати контроль за притягнення винних до відповідальності [21]

До неординарних способів боротьби із корупцією можна взяти досвід Гонконгу. Якщо в Україні існує таке поняття, як «презумпція невинності», то в Гонконгу серед чиновницького апарату в ходу вираз «презумпція корумпованості». Для сучасного Гонконгу чиновник, бере хабарі, – нонсенс. Але ще 30 років тому це вважалося звичайною справою і 90% службовців були корумповані. У 1974 році була організована держструктура під назвою «Незалежна комісія проти корупції» (НКПК), з дуже високими зарплатами співробітників, з офіцерами, котрі підпорядковуються тільки особисто губернатору і зі сторонніми громадськими спостерігачами, що склалися суцільно з інтелігенції і бізнесменів. Держслужбовцям, що жили на широку ногу, доводилося самим доводити, що майно було набуто ними законно. Якщо цього не вдавалося, їх чекав арешт і конфіскація майна. Також велику роль у боротьбі з корупцією зіграли громадяни, які брали участь у роботі «Незалежної комісії шляхом скарг», інформуючи влади про випадки хабарництва, а також журналісти, активно висвітлювали всі гучні процеси. Результат воістину приголомшливо – за 30 років рівень корумпованості вдалося знизити з 90% до 3%.

Проведений аналіз особливостей боротьби з корупційними злочинами в розвинених країнах дозволяє сформулювати уявлення про основи передової національної антикорупційної стратегії, розвиток якої необхідний в сьогоденній Україні.

1) Сильна політична воля вищого керівництва держави до боротьби з корупцією і сформована на її основі єдина державна політика в області боротьби з корупцією, яка б включала комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру. Ні законодавчі, ні адміністративні, ні будь-які інші заходи, що направлені на протидію корупції не можуть бути ефективними, якщо немає політичної волі на всіх рівнях влади.

2) Організований соціальний контроль з боку громадянського суспільства за всією системою державного адміністрування (неодмінною умовою для цього є створення атмосфери прозорості) і забезпечена можливість порушення в цих рамках кримінального переслідування правопорушників. Важливу роль тут відіграють дійсно незалежні засоби масової інформації.

3) Незалежність судової влади. Такий підхід всебічно ілюструє правоохоронна система США та інших країн.

4) Жорстка підзвітність осіб, які наділені владними повноваженнями, перед реально незалежним органом, що здійснює моніторинг чистоти діяльності державних службовців, а також наділений повноваженнями по притягненню до відповідальності посадовців незалежно від їх місця в ієрархічній структурі влади.

5) Прозорість державного управління є однією із ключових умов ефективної боротьби з корупцією, адже доступність та відкритість влади завжди підвищує довіру суспільства до неї.

Корупція постійно адаптується до змін політичних, економічних і соціальних умов діяльності, тому антикорупційна діяльність має проводитись з урахуванням національних традицій, історичних, ментальних, культурних особливостей цивілізаційного розвитку українського суспільства. Перелічені положення, на наш погляд, можуть являти собою фундамент успішної

національної антикорупційної політики в Україні.

3.2 Формування антикорупційної культури серед державних службовців і громадян

Антикорупційна культура є важливим компонентом суспільства, що прагне до сталого розвитку, справедливості та прозорості. Формування такої культури потребує комплексного підходу, який включає заходи з виховання етичних цінностей, підвищення обізнаності та створення дієвих механізмів запобігання корупції.

В антикорупційній стратегії на 2021-2025 роки [53] сформульовані основні принципи антикорупційної політики, які на сьогодні можна вважати основоположними для розвитку антикорупційної культури суспільства. Зміст таких принципів здебільшого стосується удосконалення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, зокрема, в частині оптимізації функцій держави та місцевого самоврядування, реалізація чого передусім передбачає: усунення дублювання повноважень різними органами; тимчасове припинення реалізації малоефективних повноважень, що супроводжуються високим рівнем корупції, до запровадження належних процедур, які мінімізуватимуть відповідні корупційні ризики; усунення випадків реалізації одним і тим самим органом повноважень, поєднання яких створює додаткові корупційні ризики. Принцип цифрової трансформації реалізації повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, прозорість діяльності та відкриття даних є таким, що сприяє мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності.

Значною мірою запобіганню корупції служать принципи: створення більш зручних та законних способів задоволення потреб фізичних і юридичних осіб (на противагу існуючим корупційним практикам); забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, що створює додатковий стримувальний ефект для всіх

суб'єктів правовідносин; формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права.

Антикорупційна культура передбачає усвідомлення корупції як суспільного зла, яке негативно впливає на розвиток держави, економіки та добробут громадян. Вона сприяє:

- підвищенню довіри до державних інституцій;
- зниженню рівня корупційних практик;
- формуванню відповідального громадянського суспільства;
- забезпеченню прозорості та підзвітності в управлінні державними ресурсами.

Одним із ключових елементів формування антикорупційної культури являється освіта та просвітництво. Тобто, проведення освітніх програм для державних службовців, які висвітлюють етичні стандарти, принципи прозорості та законодавчі аспекти боротьби з корупцією.

Так, підвищення кваліфікації – набуття державними службовцями, головами місцевих державних адміністрацій, їх першими заступниками та заступниками, посадовими особами місцевого самоврядування та депутатами місцевих рад нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань [37].

Підвищення кваліфікації здійснюється закладами освіти, установами, організаціями, які мають право надавати відповідні освітні послуги, незалежно від форми власності.

У 2024 році Національним агентством України з питань державної служби проводилось ряд програм, обов'язковим модулем в яких були питання запобігання корупції в органах державної служби:

- Типова загальна професійна (сертифікатна) програма підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування, вперше призначених на посади в органах місцевого самоврядування (наказ НАДС від 25.12.2024 №177-24)

- Типова загальна професійна (сертифікатна) програма підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування,

відповідальних за здійснення публічних закупівель (наказ НАДС від 10.09.2024 №132-24)

- Типова загальна короткострокова програма підвищення кваліфікації «Психологічна підтримка та адаптація персоналу у період воєнного стану та повоєнний час» (наказ НАДС від 30.07.2024 №112-24)

- Типова загальна професійна (сертифікатна) програма підвищення кваліфікації державних службовців, вперше призначених на посаду державної служби категорії «Б» (наказ НАДС від 29.03.2024 № 58-24) та інші.

У 2023 році антикорупційна програма для державних службовців проводилась окремо (Типова загальна професійна (сертифікатна) програма підвищення кваліфікації «Запобігання корупції та впровадження стандартів доброчесності на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування» (наказ НАДС від 09 червня 2023 р. № 81-23)) [37]

Інформування громадян через медіа, соціальні мережі, громадські заходи про способи розпізнавання та запобігання корупції являється не менш важливим у підвищенні антикорупційної культури. Інформація із офіційних джерел, соціальних мереж щодо найгучніших антикорупційних скандалів 2024 року визнає дії державних службовців як корупційні. Серед них: ТОВ «Актив компанії» щодо завищення цін на продукти харчування для військовослужбовців (яйця по 17 грн. за штуку); придбання народним депутатом, заступником голови фракції «Слуга народу» Павлом Халімоном розкішного маєтку у центрі Києва за 10 мільйонів гривень (при ринковій ціні близько 50-60 мільйонів гривень); скандали, пов'язані із МСЕК і ТЦК, коли керівниць обласних МСЕК Хмельницької, Миколаївської областей спіймали на корупції і на незаконному збагаченні, дві корупційні схеми в Міністерстві оборони. Перша стосується постачання на фронт десятків тисяч несправних мін, які згодом продавалися повторно під виглядом відремонтованих. Друга схема – це переплата на суму щонайменше 90 мільйонів євро за закупівлю зброї у польської компанії RNU Lechmar.[27]. Не привеликий жаль, для суспільства цей список продовжується. А разом з тим це вказує, що антикорупційні органи, пер за все НАЗК та ДБР

працюють ефективно.

Роль державних службовців у формування антикорупційної культури полягає у вихованні етики відповідальності, неупередженості та професіоналізму серед посадових осіб і друге - забезпечення прозорості у прийнятті рішень, використанні ресурсів та реалізації державних програм.

Активізація громадянського суспільства полягає у підтримці діяльності громадських організацій, які займаються моніторингом корупційних ризиків і залучення громадян до участі у громадських радах, обговореннях та антикорупційних ініціативах.

Правове забезпечення – елемент антикорупційної культури, що забезпечує посилення відповідальності за корупційні правопорушення та вдосконалення механізмів захисту викривачів корупції.

Технологічними інструменти, що забезпечують формування антикорупційної культури є впровадження систем електронного урядування для мінімізації людського фактора у взаємодії громадян з державою та розробка платформ для подання електронних скарг і моніторингу державних закупівель.

Формування у громадян культури як загальної, так і антикорупційної, має бути першочерговим пріоритетом для всієї системи публічного управління. Базуватися вона повинна на позитивному досвіді розвинених країн, які спромоглися звести до мінімуму рівень корупції.

До цього варто додати результати наукових досліджень з напрямку боротьби з корупцією, а також врахуванням особливостей українського соціуму, менталітету громадян тощо.

Нормативні акти антикорупційного характеру необхідно створювати за наступними принципами формування культури:

- 1) у відносинах чиновника та громадянина головним є додержання принципу «одна сторона не бере хабарів – інша не дає»;
- 2) базові постулати політичної культури максимально доводиться до відома кінцевому споживачу – тобто пересічному громадянину;
- 3) закріплення у свідомості громадян морально-етичних норм

антикорупційного характеру;

4) активне залучання громадськості до розгляду питань проявів корупції, а також практиці боротьби з цим явищем[67].

Велику роль має просвітницька діяльність серед населення. Формуванню антикорупційної культури мають сприяти як управлінці на вищих щаблях, так і політичні лідери. Рушійною силою у цьому має бути політична воля, котра спрямовується на створення настроїв нетерпимості до протизаконних дій, в тому числі й корупції.

Для потужної державної соціальної політики та забезпечення стабільного соціального партнерства в Україні потрібно запровадити результативну практику з кадрового менеджменту. Це має забезпечити достатній рівень розвитку людських ресурсів, державної економіки та задоволення потреб громадян. Також це повинно задовольнити всі сторони суспільної системи рівнем оплати праці та формуванням оптимальної податкової системи, що в свою чергу має забезпечити створення належних умови трудової діяльності, дозволить забезпечити оптимальні умови життєдіяльності для всього населення.

Нове українське антикорупційне законодавство, що набрало чинності протягом останніх двох років повинне змінити стереотипи у суспільстві, сформуванати нове бачення проблеми з поширенням корупції. Це в свою чергу стане поштовхом для трансформації не тільки у суспільному житті, а й розбудові прогресивної правової держави, що живе за демократичними принципами відкритості, прозорості та співпраці влади з широкою громадськістю.

ВИСНОВКИ

Метою виконання магістерської кваліфікаційної роботи є проведення ґрунтовного теоретичного та практичного аналізу корупційної діяльності в органах державного управління України, виявлення чинників, що сприяють її поширенню, а також розробка ефективних рекомендацій для мінімізації цього явища та підвищення прозорості державного управління. В результаті виконання поставлених на початку роботи завдань можна зробити наступні висновки:

Корупція – це явище, яке постійно розвивається, трансформується, пристосовуючись до умов розвитку законодавства, суспільства та держави, при цьому її сутність і негативний вплив лишаються незмінними. Зміна видів та форм корупційних правопорушень здійснюється з метою запобігання впливу задіяних наявних антикорупційних заходів, спрямованих на протидію цим явищам та їх обмеження. З урахуванням вищевикладеного, на нашу думку, необхідно доповнити існуюче антикорупційне законодавство визначеннями можливих форм корупційної поведінки, а також адекватної відповідальності за такі діяння.

На нашу думку, можна виділити такі основні причини і фактори поширення корупції в органах місцевого самоврядування:

1) політичні. Вони перш за все пов'язані з владними повноваженнями посадових осіб органів місцевого самоврядування, замкнутістю системи управління, недосконалість антикорупційної політики, безініціативністю та малоефективністю громадських формувань;

2) економічні. Перш за все проявляються в неправомірному використанні державних ресурсів в особистих інтересах та у відсутності прозорості багатьох економічних процесів. Вони зумовлені невідповідністю заробітної плати життєвим потребам, коли посадові особи органів місцевого самоврядування намагаються поповнити свої статки з інших джерел;

3) соціально-психологічні. Полягають у невисокій активності громадськості, корисливості державних службовців, професійній та моральній

деформація поведінки частини керівників, що виявляється у поблажливому ставленні до фактів корупції;

4) правові. В основі даних причин недосконалість антикорупційного законодавства та наявність законодавчих прогалин, у зв'язку з чим у посадових осіб органів місцевого самоврядування є можливість «оминути» закон;

5) організаційно-управлінські, які проявляються у неналежній регламентації діяльності посадових осіб, так зване «кумівство», та відсутність механізмів запобігання проникненню в органи влади лідерів і членів злочинних угруповань.

Результати аналізу стану корупції в Україні, ефективності антикорупційної політики попередніх періодів, міжнародних стандартів та найкращих світових практик у сфері запобігання та протидії корупції дали змогу сформулювати такі основні принципи антикорупційної політики на 2021-2025 роки:

1) оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування, реалізація чого передусім передбачає: усунення дублювання повноважень різними органами; тимчасове припинення реалізації малоефективних повноважень, що супроводжуються високим рівнем корупції, до запровадження належних процедур, які мінімізуватимуть відповідні корупційні ризики; усунення випадків реалізації одним і тим самим органом повноважень, поєднання яких створює додаткові корупційні ризики;

2) цифрова трансформація реалізації повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, прозорість діяльності та відкриття даних як основа для мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності;

3) створення на противагу існуючим корупційним практикам більш зручних та законних способів задоволення потреб фізичних і юридичних осіб;

4) забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, що створює додатковий стримувальний ефект для всіх суб'єктів правовідносин;

5) формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права.

Позитивний досвід зарубіжних країн у сфері попередження та боротьби з корупцією дозволяє вибрати найбільш дієвий набір антикорупційних інструментів. Також це дає змогу зрозуміти, що є ряд ефективних методів протидії корупції і ряд показників, що дозволяють оцінити рівень ефективності антикорупційних заходів. Проте абсолютне «калькування» успішного досвіду будь якої з країн без врахування вітчизняних інституціональних умов не принесе позитивного результату.

В результаті дослідження визначено, що напрямами вдосконалення механізмів запобігання корупції в органах державного управління є:

- Підвищення прозорості та відкритості: впровадження електронних систем для подання та обробки документів; забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність державних органів; публікація звітів про використання бюджетних коштів та результати аудиторських перевірок.

- Посилення контролю та нагляду: впровадження системи внутрішнього контролю та аудиту в державних установах; регулярне проведення перевірок та аудитів діяльності державних органів.

- Підвищення відповідальності посадових осіб: встановлення чітких критеріїв оцінки ефективності роботи посадових осіб; запровадження системи мотивації та заохочення за досягнення високих результатів; посилення відповідальності за корупційні правопорушення, включаючи кримінальну відповідальність.

- Розвиток правової бази: прийняття нових законів та внесення змін до існуючих для посилення антикорупційних заходів; гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері боротьби з корупцією; впровадження механізмів захисту викривачів корупції.

- Освіта та підвищення обізнаності: проведення освітніх кампаній для підвищення обізнаності громадян про їхні права та обов'язки; навчання державних службовців антикорупційним стандартам та етичним нормам; підтримка незалежних медіа та забезпечення доступу до інформації.

- Активне залучення громадськості: створення платформ для участі громадян у прийнятті рішень та контролі за діяльністю державних органів; підтримка громадських організацій, що займаються боротьбою з корупцією, впровадження механізмів зворотного зв'язку між громадянами та державними органами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєв В. А. Роль громадянського суспільства у запобіганні та протидії корупції. *Публічне управління та митне адміністрування*, № 3 (30), 2021. <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2021/3/1.pdf>
2. Бандурка О. М. Корупція: соціальні аспекти та механізми протидії. Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2019.
3. Баришніков В.М. Запобігання та протидія проявам корупції на державній службі та в органах місцевого самоврядування : навчально-методичний посібник. К.:ШПК ДСЗУ, 2013. 133 с. https://od.ukrstat.gov.ua/ZPK/pru_korup.htm
4. Бортник Н.П. 1, Сопільник Л. І. Державний механізм протидії корупції. *Академічні візії*. Випуск 2. 2021 DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.5817069>
5. Величко О. Велика корупція: як Україні подолати схеми та хабарництво. Реанімаційний Пакет Реформ. 2020. URL: <https://rpr.org.ua/news/velyka-koruptsiia-ia-ukraini-podolaty-skhemu-ta-khabarnytstvo/>
6. Веляник А. Як працюють антикорупційні органи в Україні: пояснюємо з прикладами. Свідомі. 08 липня 2023. <https://svidomi.in.ua/page/yak-pratsiuiut-antykorporuptsiini-orhany-v-ukraini-poiasniuiemo-z-prykladamy>
7. Вільна енциклопедія Wikipedia - <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
8. Гарматюк В.О. Теоретично-правові аспекти протидії корупції в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство* № 4 2022 DOI:<https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.2>
9. Гвоздецький В. Г. Організаційно-правові засади запобігання і протидії корупції в Україні : монографія. К. : МП «Леся», 2011. 592 с.
10. Головата Н. Система запобігання та протидії корупції: 5 основних елементів. Мережа UPLAN. 23,06,2023 . <https://uplan.org.ua/analytics/systema->

zapobihannia-ta-protydii-koruptsii-5-osnovnykh-elementiv/

11. Головкін Б.М. Механізм запобігання корупції. Часопис Київського університету права. 2018. 4. 254-
https://law.karazin.ua/resources/doks2021/korupcia/holovkin_mekhanizm_zapobihannia_koruptsii.pdf
12. Гребенюк Б. О. Методи запобігання та протидії корупції в державних органах України. Держава та регіони. Серія: Державне управління, 2020 р., № 1 (69) DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2020.1.8>
13. Гулак О. В., Курило В. І., Дубчак Л. М. До питання про шляхи подолання корупції в Україні. Право та державне управління. 2021. №1. С. 196–201
14. Дмитрієв Ю. В. Механізми оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України : дис. ... канд. наук з державного управління: 25.00.02. Донецький державний університет управління. Маріуполь, 2018. 236 с.
15. Дручек О.В. Науковотеоретичні основи протидії явищу корупції: проблеми вивчення. Форум права. 2012. № 1. С. 275–280.
16. Заїка О.В., Сокур М.М. Напрями запобігання корупції в діяльності посадових осіб органів місцевого самоврядування. *Economic journal Odessa polytechnic university*. №4(18), 2021 DOI: 10.15276/EJ.04.2021.6
17. Запобігання та протидія корупції : навчальний посібник / за заг. ред. А. Михненка. Київ : Акад. фінанс. упр., 2013. 666 с.
18. Запобігання та протидія корупції: бібліографічний покажчик / [уклад.: О. В. Чехленко, Н. А. Косенкова, І. А. Ходжа] ; за ред. С. С. Чернявського. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 120 с.
19. Заяц В. Ю. Деякі теоретичні аспекти поняття (сутності) корупції як об'єкта протидії *Право та державне управління* № 2. 2022 р., DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.2.49>
20. Зубкова Л. А. Сучасний стан і проблеми запобігання корупції в Україні. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ 2017. № 3

(104) <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/455ea532-e9d7-43f2-bb74-55f4e1535577/content>

21. Кікалішвілі М. Світовий досвід реалізації антикорупційної політики та його застосування в Україні. Національний юридичний журнал: теорія и практика. №12. 2019 <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/6/35.pdf>

22. Коваленко В. В. Антикорупційна політика в Україні: виклики та перспективи: Монографія. Київ: Видавничий дім «Юридична думка», 2020.

23. Колеснікова К.С., Дмитрієв Е. В., Суровцева М. В. Інноваційні механізми участі громадян у публічному управлінні: трансформація державної політики та боротьба з корупцією. : Державне управління: удосконалення та розвиток. № 11. 2023.

24. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, від 18.10.200 №3995_c16 2003 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

25. Конституція України від 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 12.10. 24).

26. Корупція в Україні 2023: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу. Київ, 2023. <https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/309.pdf>

27. Корупція на крові: дві найкривавіші схеми 2024 року. Comments.ua. <https://society.comments.ua/ua/news/developments/korupciya-na-krovi-dvi-naykrivavishi-shemi-2024-roku-753163.html>

28. Кречковська Г. Д. Соціальна природа корупції. Київ: Либідь, 2020.

29. Кримінальний кодекс України: стаття 368 «Отримання неправомірної вигоди»

30. Кримінологія : навч. посібник / за ред. Б. М. Головкина. Київ : Право, 2020. С. 384.

31. Лазаренко С.Ж., Бабенко К.А. Про деякі аспекти протидії корупції в Україні. <https://baas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/564-pro-deyaki-aspekti-protidiji-koruptsiji-v-ukrajini.html>

32. Левчук А.О. Пастух І.Д. Поняття, сутність корупції та корупційних

правопорушень. Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду. Харків, 2019
https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_10_2019/pdf/26.pdf

33. Мельник М. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія. Київ, Юридична думка. 2004. 400 с.

34. Мізрах І.А. 7 найоригінальніших методів боротьби з корупцією. ВО Національний координаційний центр сприяння протидії корупції.
<https://nkkspk.com.ua/7-najoriginalnishix-metodiv-borotbi-z-korupciyeu/>

35. Національне Агентство з питань Запобігання Корупції. Офіційний сайт.
URL: <https://nazk.gov.ua/uk/>

36. Національне агентство з питань запобігання корупції. Офіційний сайт. <https://nazk.gov.ua/uk/koruptsijna-statystyka/>

37. Національне агентство України з питань державної служби. Програми професійного навчання державних службовців.
<https://nads.gov.ua/diyalnist/profesijne-navchannya>

38. Національне антикорупційне бюро України. Офіційний сайт. Звіти про роботу – URL: <https://nabu.gov.ua/activity/reports/>

39. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні : причини, наслідки, механізми протидії : монографія. Київ : КНТ, 2008. 363 с.

40. Новіков О.В. Публічно-правове забезпечення протидії корупції в умовах регіонального розвитку: Дис...к.юр.наук за спеціальністю 12.00.07-адміністративне право і процес. Науково-дослідний інститут публічного права. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Київ, 2020. 209 с.
<https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/dissertations/31/d4.pdf>

41. Нонік В.В. Формування та реалізації антикорупційної політики в Україні: теорія, практика, механізми: монографія. Житомир : ЖДТУ, 2019. 387с.

42. Окопник О.М. Проблемні питання запобігання корупції в Україні. Наукові записки. Серія: Право. Випуск 12.2022 DOI: 10.36550/2522-9230-2022-12-99-102

43. Ортинський В. Роль громадянського суспільства та ЗМІ у боротьбі з корупцією. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки» № 3 (27), 2020* <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/nov/22448/3.pdf> <http://doi.org/10.23939/law2020.27.001>

44. Попович В. М. В. М. Демяненко Корупційний досвід, чинники і механізми протидії корупції в соціальній сфері (на прикладі Запорізької області). *Актуальні проблеми філософії та соціології : Науково-практичний журнал. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021. Вип. 29. С. 65-70. DOI* <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i29.962>

45. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>

46. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>

47. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: Закон України від 10.11.2015 №1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text>

48. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>

49. Приходько А.А. Окремі особливості антикорупційної політики Данії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2021* <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/02/7-1.pdf>

50. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015 р. № 183-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text> (дата звернення: 26.10.2024)

51. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889- VII. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua>

52. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

53. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

54. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text>(дата звернення: 26.10.2024)

55. Про національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.

56. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від №794-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>

57. Про Національну раду з питань антикорупційної політики: Указ Президента України від 14.10.2014 № 808/2014. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808/2014#Text>

58. Розвиток запобігання корупції в Україні: конструктивний підхід. U4 антикорупційний ресурсний центр - <https://www.u4.no/publications/advancing-anti-corruption-in-ukraine-a-constructive-prevention-approach-ukrainian.pdf>

59. Самодай В.П., Ковтун Г.І. Корупція: загрози та наслідки для соціуму. *Економіка та суспільство*. Випуск № 49 . 2023 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-67>

60. Самодай, В., & Ковтун, Г. (2023). Корупція: загрози та наслідки для соціуму. *Економіка та суспільство*, (49). 2023 <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-67>

61. Сидоренко О. О., Яворський В. О., Квасильчук Д. Б. Корупція як вид зловживання правом: причини та основні методи боротьби. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 65–68

62. Собенко Н. У ЦПК прокоментували звіт GRECO щодо протидії корупції в Україні. 2023. 28 березня. URL: <https://suspilne.media/427542-u-sprk-prokomentovali-zvit-greco-sodo-protidii-korupcii-v-ukraini/>

63. Стан корупції в Україні 2024: сприйняття, досвід, ставлення: USAID. <https://engage.org.ua/stan-koruptsii-v-ukraini-2024-spryjniattia-dosvid-stavlennia/#>
64. Сташис О. В. Корупція як правове явище. Харків: Юридична думка, 2018.
65. Стельмах О. Боротьба з корупцією: досвід Сінгапуру і Грузії URL:<http://ar25.org/article/borotba-zkorupciyeyu-dosvid-singapuru-i-gruziyi.html>
66. Теремецький В., Дем'янчук В. Міжнародний досвід реалізації антикорупційної політики. Право і безпека. 2017. № 4. С. 67–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2017_4_13.
67. Тимофеев С.П. Місце антикорупційної культури у процесі запобігання корупції в Україні. Публічне управління та регіональний розвиток. Чорноморський національний університет ім. Петра Могили. Миколаїв 2019, 6 : 956-978. <https://pard.mk.ua/index.php/journal> DOI: 10.34132/pard2019.06.11
68. Трепак В.М. Теоретико-прикладні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.08. / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів. 2020. 481 с.
69. Тульчинська С. О., Чорній В. В. Зарубіжний досвід формування та реалізації антикорупційної політики в контексті забезпечення економічної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід* № 22 (2021):<https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/201/201> DOI: 10.32702/2306 6814.2021.22.11
70. Форми взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства у протидії поширенню корупції в Україні : аналіт. зап. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/juni08/06.htm>
71. Хабарова, Т. В. (2019). Зарубіжний досвід запобігання корупції. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право», (27), 71-77. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2019-27-09>
72. Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. ВГО «Успішна Україна» <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>

73. Шило С.М. Особливості застосування законодавства щодо запобігання корупції в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія «Право»*. 2022. Випуск 74: ч. 2 С.86 – 93. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.48>. URL:<http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/273488/268864>
74. Шкуропат О. Міжнародний досвід антикорупційної політики. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління»*. 2014. Вип. 1. С. 356–369. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_upravl_2014_1_46.
75. Anti Corruption in Sweden. URL: <https://www.globalcompliancenews.com/anti-corruption/anti-corruption-in-sweden>
76. Anticorruption lecture. Ed-ERA/ https://anticorruption-lesson.ed-era.com/structura_antycorupzyunyukh_organyv_ukrayny
77. Bardhan P. «Corruption and Development: A Review of Issues». *Journal of Economic Literature*, 1997
78. Becker G. S. «Crime and Punishment: An Economic Approach». *Journal of Political Economy*, 1968
79. Breaking: UK Launches Global Anti Corruption Sanctions Regulations. URL: https://thesentry.org/2021/04/26/5816/breaking-uk-launches-global-anti-corruption-sanctions-regulations/?gclid=EAIaIQobChMI2rm9x9eV9AIV6o5oCR0CXA9JEAAYBCAAEgKTjfd_BwE
80. Calabrese D. «Public Sector Corruption: A Moral Hazard Perspective». Springer, 2017
81. Denmark Corruption Report. The GAN Business Anti-Corruption Portal. URL: <https://www.ganintegrity.com/portal/countryprofiles/denmark/>
82. Huntington S. «Political Order in Changing Societies». Yale University Press, 1968
83. Klitgaard R. «Controlling Corruption». University of California Press, 1988.
84. Transparency International Ukraine. Офіційна веб-сторінка. Індекс сприйняття корупції. https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/cpi/

85. Weber M. «Politics as a Vocation». 1919
86. U.S. Department of Justice. Foreign Corrupt Practices Act (FCPA).
<https://www.justice.gov>.

ДОДАТКИ

до кваліфікаційної роботи магістра

за темою «Напрями запобігання корупційній діяльності в
органах державного управління»

Чорнопольського М.Ю.

ТЕЗИ